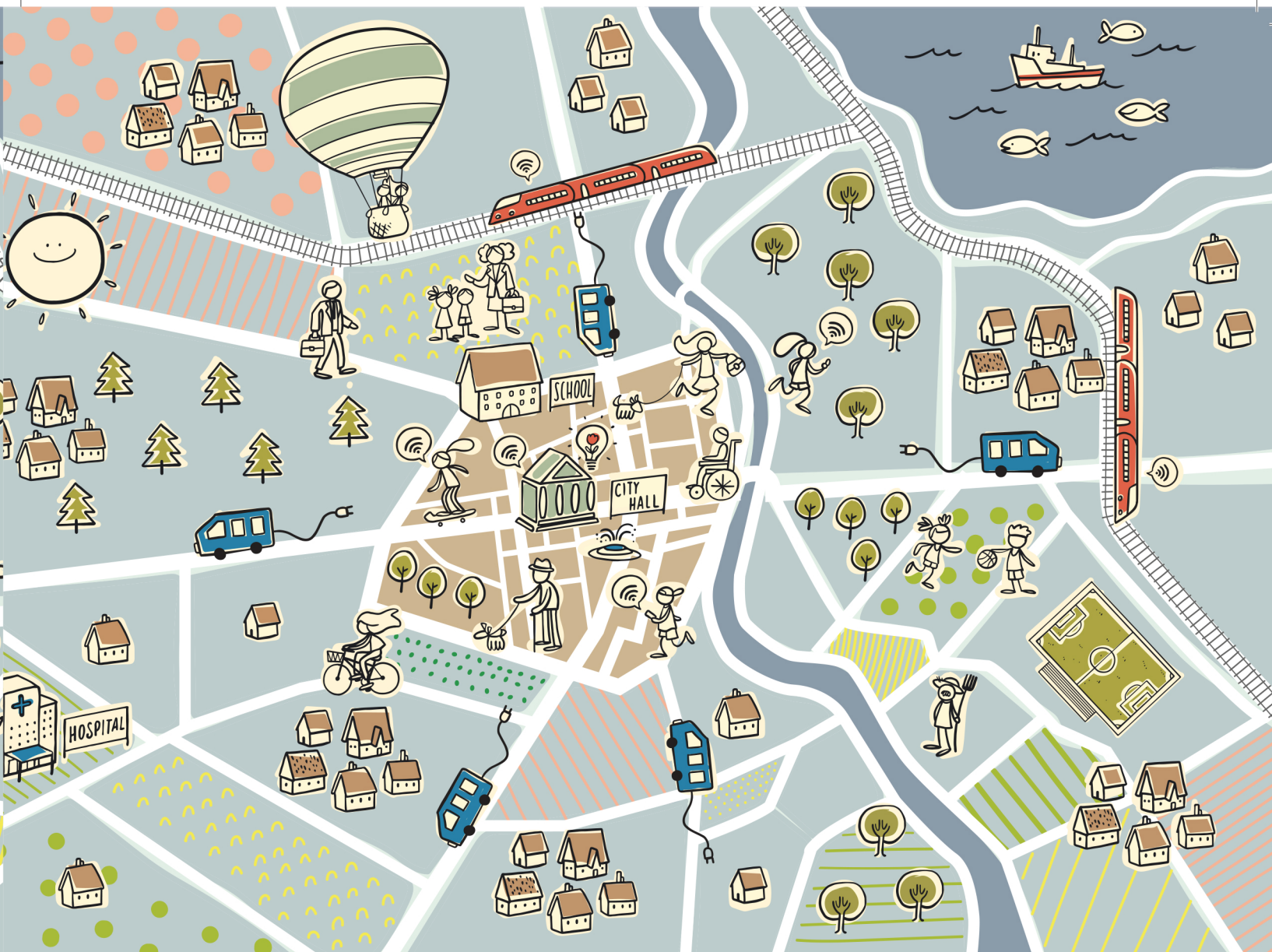

ECONNECTING

Jul 2025

Integrirani akcioni plan

Berane – centar sjevera Crne Gore

URBACT

Co-funded by
the European Union
Interreg

eCONNECTING
greener & closer communities

Autori:

Stefan Bulatović

Tatjana Mališić Delević

Danka Golubović

Saradnici:

Roland Krebs, Lead Expert/ Superwien urbanism ZT gmbh, Vienna, Austria

Priznanje

Zahvalni smo učesnicima ULG grupe: Zoran Vesković (Sekretarijat za komunalno-stambene poslove, saobraćaj i zaštitu životne sredine), Dejan Bogavac (Sekretarijat za komunalno-stambene poslove, saobraćaj i zaštitu životne sredine), Jovan Dosljak (Sekretarijat za komunalno-stambene poslove, saobraćaj i zaštitu životne sredine), Rada Šćepović (Sekretarijat za komunalno-stambene poslove, saobraćaj i zaštitu životne sredine), Sonja Vuković (Glavni gradski arhitekta), Marko Lalević (bivši Menadžer Opštine Berane), Milica Osmajlić (Arhitekta u Opštini Berane), Dragan Zečević (Sekretarijat za inspekcijske poslove), Petar Pantović (Sekretarijat za privredu, razvoj i investicije) i Sreten Lekić - NVO "Invictus".

Članovi Berane ULG grupe

Berane, Jul 2025

Sadržaj

	THE ECONNECTING NETWORK	6
	Sažetak	9
1	RAZVOJNI KONTEKST I POTREBE	10
1.1	Predmet i opseg Plana	11
1.2	Trenutno stanje	11
1.3	Postojeće strategije i politike	17
2	URBACT LOKALNA GRUPA	22
2.1	Mapiranje zainteresovanih strana	21
2.2	Organizacija ULG	21
2.3	Strategija uključivanja zainteresovanih strana	22
2.4	Process planiranja	22
3	LOKACIJE PLANA I ANALIZA	26
3.1	Opis lokaliteta	27
3.2	Teme (definicija problema)	29
3.2.1	SWOT Analiza	29
3.2.2	Povezanost izazova i potencijala	31
4	STRATEGIJA, VIZIJA I CILJEVI	36
4.1	Vizija projekta	37
4.2	Ciljevi projekta	37
4.3	Izazovi integracije	38
4.4	Logički okvir	39
5	PILOT AKCIJE	40
5.1	Pilot akcija 1: Sadnja drveća i revitalizacija parka	41
5.2	Pilot akcija 2: Obilježavanje Dana planete Zemlje	43

6	INTEGRISANE MJERE	47
6.1	Integrisana mjera 1	48
6.2	Integrisana mjera 2	49
6.3	Integrisana mjera 3	50
6.4	Integrisana mjera 4	51
6.5	Integrisana mjera 5	52
6.6	Integrisana mjera 6	53
6.7	Integrisana mjera 7	54
6.8	Integrisana mjera 8	55
6.9	Integrisana mjera 9	56
6.10	Integrisana mjera 10	57
6.11	Integrisana mjera 11	58
6.12	Integrisana mjera 12	59
6.13	Integrisana mjera 13	60
6.14	Integrisana mjera 14	61
6.15	Integrisana mjera 15	62
6.16	Integrisana mjera 16	63

7	STRATEGIJA IMPLEMENTACIJE	66
7.1	Strategija implementacije	67
7.2	Prioritizacija mjera	68
7.3	Procjena troškova i strategija finansiranja	69
7.4	Opšti vremenski okir	72
7.5	Opšta procjena rizika	73
7.6	Indikatori	74

The Econnecting Network

Vodeći partner
Zajednice opština Romagna Faentina, Italija

Partneri
Opština Berane, Crna Gora
Opština Vest Mani, Grčka
Zajednica opština Viseu Dao Lafoes, Portugal
Opština Enis, Okrug Kler, Irska
Opština Tori Vallavalitsus, Estonija
Regionalni razvojni centr Ormož, Slovenija
Opština Nadžikalo, Mađarska
Opština Orihuela, Španija

Vodeći stručnjak
Roland Krebs, superwien urbanism ZT gmbh, Beč, Austrija

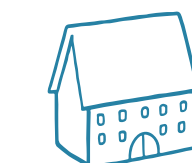
ECONNECTING znači...

uspostavljanje **strategija i akcija za ruralno-urbana funkcionalna područja**, podsticanje besprekorne integracije urbanih održivih praksi, poboljšanje blagostanja i njegovanje snažnih društvenih veza kroz aktivno učešće građana. Ova mreža za akciono planiranje okuplja devet partnerskih gradova iz Italije, Crne Gore, Grčke, Portugalije, Irske, Estonije, Slovenije, Mađarske i Španije kako bi sarađivali na oblikovanju svojih „bliskih teritorija“, koje karakterišu složene urbano-ruralne veze.

U srži ECONNECTING-a leži **sveobuhvatno istraživanje pametnih rešenja za mobilnost u javnom prevozu i mobilnosti, zajedno sa revitalizacijom sela, gradova i njihovih centara** kako bi se poboljšao ukupni kvalitet života građana. Inicijativa se upušta u dubinsko istraživanje složene strukture ovih regiona, nastojeći da se pozabavi ključnim aspektima kao što su mobilnost, pristupačnost i urbana regeneracija.

Korišćenjem procesa planiranja usmjerenog na dijalog i iskorišćavanjem dokazane URBACT metodologije, ECONNECTING ima za cilj da **harmonizuje dinamiku između urbanih i ruralnih područja**. Fokus je posebno na optimizaciji mobilnosti i pristupačnosti, uz istovremeno njegovanje živahnih javnih prostora koji zadovoljavaju potrebe i želje lokalnog stanovništva. Svi ovi napori su zasnovani na posvećenosti ekološkoj svijesti i angažovanju zajednice, obezbeđujući održiv i pristup razvoju usmjeren na ljude.

Kroz zajedničke napore, ECONNECTING teži da stvori model koji ne samo da poboljšava povezanost između urbanih i ruralnih prostora, već i promoviše holističku i inkluzivnu viziju za dobrobit građana. Inicijativa služi kao svetionik za inovativne strategije koje daju prioritet presjeku ekološke održivosti, vitalnosti zajednice i harmonije između grada i sela. Na taj način, ECONNECTING se pojavljuje kao **katalizator pozitivnih promena, demonstrirajući transformativnu moć zajedničkog urbanog planiranja na evropskom nivou**.

Sažetak

Sažetak

Integrirani akcioni plan (IAP) za Opštinu Berane je strateški dokument čiji je cilj da podstakne integrirani održivi razvoj, pružajući lokalnoj samoupravi konkretan okvir za rješavanje aktuelnih urbanih izazova. Plan se oslanja na četiri tematske oblasti projekta ECONNECTING, koje služe kao stubovi integriranih mjera: uspostavljanje teritorija dostupnih u roku od 30 minuta, proširenje zelenih zajednica, kreiranje pristupačnih i gostoljubivih gradova i obezbjeđivanje dobrog upravljanja.

IAP se zasniva na jasnoj viziji Berana kao živopisnog, inkluzivnog i održivog grada, zamišljenog kao budućeg regionalnog centra sjevera Crne Gore. Struktura dokumenta obuhvata sedam poglavlja kojima se definiše strateški pravac održivog urbanog razvoja.

U Poglavlju 1 dat je uvod u kontekst i izazove Berana, uključujući njegov položaj, bogato kulturno nasljeđe i socio-ekonomska pitanja. Posebno se ukazuje na odsustvo javnog prevoza, nedostatak pješačke infrastrukture i zapuštene zelene površine kao ključne segmente u kojima je neophodna intervencija. U ovom poglavlju je takođe dat pregled postojećeg strateškog i pravnog okvira, uz pozivanje na odgovarajuće nacionalne, lokalne i evropske politike u oblastima poput saobraćaja, zaštite životne sredine i prostornog planiranja.

U Poglavlju 2 opisan je proces zajedničkog planiranja koji je korišćen prilikom izrade ovog dokumenta. U poglavlju se objašnjava proces formiranja i uloga URBACT lokalne grupe (ULG), koja okuplja različite lokalne aktere kako bi se osigurao participativan pristup.

U Poglavlju 3 predstavljena je osnovna analiza lokacija obuhvaćenih Planom. Ova cjelina sadrži nalaze iz intervjua sa zainteresovanim stranama i sveobuhvatne SWOT analize, nakon čega slijedi opis ključnih tema koje su se pojavile tokom procesa pripreme dokumenta.

U Poglavlju 4 utvrđeni su zajednička vizija i strateški ciljevi Berana kao dinamičnog, zelenog i inkluzivnog centra na sjeveru Crne Gore.

U Poglavlju 5 prikazane su pilot aktivnosti koje je sprovela Opština Berane u cilju testiranja izvodljivosti određenih aktivnosti koje će biti uključene u integrirane mjere.

U Poglavlju 6 dato je šesnaest integriranih mjera kojima se predviđa ostvarivanje ciljeva Plana. One se kreću od većih infrastrukturnih projekata do ciljanih intervencija usmjerenih na održivi urbani razvoj. Svaka aktivnost je detaljno predstavljena kroz ciljeve, aktivnosti, vremenske okvire, procijenjene troškove i potencijalne rizike.

U Poglavlju 7 utvrđena je strategija implementacije, uključujući strukturu upravljanja, mehanizme finansiranja, upravljanje rizicima, vremenske okvire i ključne pokazatelje učinka. Takođe, ovdje je dat i pregled komunikacione strategije i uključivanja javnosti, kako bi građani i zainteresovane strane bili informisani i aktivno uključeni u proces.

1

Razvojni kontekst i potrebe

1.1 Predmet i opseg Plana

Berane je jedan od najvećih gradova na sjeveru Crne Gore i obrazovni, zdravstveni i kulturni centar ove regije. Nalazi se na raskrsnici važnih regionalnih puteva i okruženo je živopisnim pejzažom, što mu daje povoljan geografski položaj i nudi brojne mogućnosti za razvoj. Ipak, uprkos bogatom potencijalu, grad se suočava sa značajnim urbanim izazovima koji utiču na kvalitet života stanovnika. Nedostatak javnog prevoza, izražena zavisnost od automobila, neadekvatna pješačka infrastruktura, loša bezbjednost saobraćaja, zapuštene zelene površine i nedovoljno sadržaja na otvorenom samo su neki od problema koji negativno utiču na dobrobit građana.

U partnerstvu sa sedam opština iz različitih evropskih zemalja u okviru projekta ECONNECTING, koji je finansiran kroz program URBACT IV, Opština Berane je pokrenula izradu integrisanog akcionog plana, usmjerenog na podsticanje održivog urbanog razvoja i poboljšanje kvaliteta života u gradu kroz participativni proces. Koristeći strateški pristup, Opština nastoji da odgovori na izazove kroz četiri glavne oblasti projekta: uspostavljanje teritorija dostupnih u roku od 30 minuta, širenje zelenih zajednica, stvaranje pristupačnih i gostoljubivih gradova i obezbjeđivanje dobrog upravljanja.

Održiva urbana mobilnost predstavlja jedan od najvećih izazova u Beranama. Nedostatak lokalnog javnog prevoza doveo je do povećane zavisnosti od automobila i problema u mobilnosti stanovnika prigradskih i ruralnih područja, što dodatno produbljuje socijalne i ekonomske nejednakosti. Zatvaranje autobuske stanice dodatno otežava povezanost sa drugim gradovima u Crnoj Gori. Osim toga, uprkos pogodnosti za kretanje pješke, loša pješačka infrastruktura i nedostatak biciklističke infrastrukture u Beranama predstavljaju značajne prepreke za aktivnu mobilnost i pristupačnost za osobe sa invaliditetom. Pretjerano oslanjanje na automobile, kao i zastarjele politike planiranja saobraćaja, za rezultat imaju saobraćajne gužve, pogoršanu bezbjednost na putevima, nepropisno parkiranje, zagađenje vazduha i druge negativne uticaje na okolinu i društvo.

Kada su u pitanju zelene površine, iako se urbani dio Berana može pohvaliti sa nekoliko parkova, mnogi od njih su zapušteni i nedovoljno održavani, što umanjuje njegovu privlačnost i funkciju. Sadržaja na otvorenom kao što su sportski tereni i dječija igrališta ima veoma malo, čime se ograničavaju mogućnosti za rekreaciju, naročito za djecu. Takođe, ogroman potencijal rijeke Lim, kako za turizam tako i za rekreativne aktivnosti, i dalje je nedovoljno iskorišćen.

Bogato istorijsko nasljeđe i raznovrstan kulturni život Berana tek treba da budu iskorišćeni u svrhu lokalnog razvoja. I dok tokom ljetnjih mjeseci grad obiluje kulturnim dešavanjima, u ostatku godine uglavnom fali takvih sadržaja. Važni kulturno-istorijski lokaliteti, kao što su spomen-park Jasikovac i arheološko nalazište Tumbarice, još uvijek nijesu adekvatno valorizovani kako bi se ostvario njihov puni potencijal.

Konačno, održivi urbani razvoj otežan je ograničenim učešćem građana u kreiranju politika, uglavnom zbog nepostojanja kulture planiranja koje podrazumijeva osmišljavanje rješenja u saradnji sa zainteresovanim stranama. Pored toga, odnos institucija prema potrebama građana je oblast kojoj je potrebno posvetiti posebnu pažnju u budućnosti.

Kroz skup integrisanih mjera, Opština Berane nastoji da poboljša kvalitet života, zaustavi pad broja stanovnika, osnaži kako urbane tako i ruralne zajednice, te učini grad privlačnijim mjestom za život i boravak.

1.2 Trenutno stanje

Geografija

Opština Berane smještena je u sjeveroistočnom dijelu Crne Gore, u dolini rijeke Lim. Prostire se na površini od 496 km² i obuhvata 66 naselja, čime spada među najveće opštine u ovoj regiji. Berane je pretežno ruralna opština, gdje oko 61% stanovništva živi u prigradskim ili seoskim područjima.

Opština se nalazi u srcu Beranske kotline, okružena padinama planina Bjelasica, Cmiljevica, Tivran i Previja. Graniči se sa opštinama Andrijeвица na jugu, Rožaje na istoku, Petnjica i Bijelo Polje na sjeveru, te Mojkovac i Kolašin na zapadu.

Beranska kotlina prostire se u pravcu sjeveroistok – jugozapad, dužine 9 km i širine od 3 do 5 km. Kotlinu u središnjem dijelu presijeca rijeka Lim. Najniža tačka opštine nalazi se u dolini Lima na nadmorskoj visini od 640 metara, dok je najviša tačka Crna Glava na planini Bjelasici (2.139 m). Veći dio urbanog područja Berana je ravan, sa samo nekoliko uzvišenja na periferiji.

Ilustracija 1 – Katastarska mapa Berana

Klima

Berane karakterišu dva različita tipa klime: umjereno-kontinentalna klima u Beranskoj kotlini i okolnim dolinama, i planinska (alpska) klima u višim predjelima. Prosječna godišnja temperatura vazduha iznosi 10,7 °C, pri čemu je jul najtopliji mjesec sa prosjekom od 20,7 °C, a januar najhladniji sa -0,4 °C. Prosječna godišnja količina padavina iznosi 884 mm. Prema Köppenovoj klasifikaciji klime, Berane pripada kategoriji Cfb, što označava umjereno okeansku ili suptropsku planinsku klimu, gdje najhladniji mjesec ima prosječnu temperaturu iznad 0 °C, a najmanje četiri mjeseca prosječnu temperaturu iznad 10 °C.

Istorija

Berane ima bogato istorijsko nasljeđe, sa arheološkim i pisanim tragovima koji ukazuju na naseljavanje još od 4500. godine prije nove ere. Na ovom području otkrivena su neolitska i ilirska naselja, kao i dokazi o rimskom kulturnom uticaju. Tokom srednjeg vijeka, područje Berana bilo je poznato kao Budimlja, pod srpskom kontrolom do 1455. godine, kada je palo pod osmansku vlast. Nakon oslobođenja 1912. godine, Berane je postalo dio Crne Gore i između dva svjetska rata razvilo se u značajan regionalni ekonomski, administrativni i obrazovni centar.

Od 1949. do 1992. godine grad je nosio naziv Ivangrad u čast narodnog heroja Ivana Milutinovića. Vrhunac industrijalizacije Berana dogodio se 1970-ih, kada je transformisano u moderno urbano naselje. Međutim, nakon raspada Jugoslavije i pada industrije, Berane se suočilo sa ekonomskim izazovima i padom broja stanovnika. Uprkos tim okolnostima, i dalje je značajan obrazovni, zdravstveni, vjerski i sportski centar sjevera Crne Gore.

Demografija

Ukupno 39% stanovništva živi u urbanom području grada, dok 61% živi u prigradskim i seoskim naseljima. Kada je riječ o starosnoj strukturi, djeca uzrasta 0-14 godina čine 17,7% stanovništva Berana, osobe uzrasta 15-64 godine čine 57,5%, dok lica starija od 65 godina čine 24,7% ukupnog stanovništva. Opština se suočava sa izazovom smanjenja broja stanovnika, prvenstveno zbog emigracije ka glavnom gradu i inostranstvu, posebno među mladima i obrazovanim osobama.

Većina stanovništva živi u kućama, dok su stanovi uglavnom koncentrisani u urbanom jezgru. Između 2018. i 2022. godine Berane je imalo negativan prirodni priraštaj, s najvećim padom zabilježenim 2021. godine (-193). Migracioni trendovi dodatno su pogoršali smanjenje broja stanovnika, pri čemu je 2018. zabilježen najveći neto migracioni gubitak (-262).

Slika 1 – Pogled na Berane iz vazduha

Ekonomija

Iako Berane posjeduje značajan potencijal za ekonomski rast, suočava se sa izazovima u njegovom ostvarivanju. Berane spada među slabije razvijene opštine u Crnoj Gori, sa stepenom razvijenosti od približno 60% nacionalnog prosjeka. Stopa nezaposlenosti u 2023. godini iznosila je 44,98%, što je iznad prosjeka za sjeverni region. Ipak, nakon pandemije COVID-19 zabilježen je pozitivan trend, pa je broj zaposlenih na teritoriji opštine porastao za preko 550 između 2020. i 2023. godine.

Berane je nekada bilo snažan industrijski centar bivše Jugoslavije, ali su mnoge industrije zatvorene nakon 1990-ih godina. Danas privatni sektor dominira ekonomijom, sa raznovrsnim poslovnim djelatnostima, uključujući trgovinu, turizam i ugostiteljstvo. Kao rezultat toga, broj turističkih dolazaka se utrostručio u posljednjoj deceniji.

Obrazovanje

Berane raspolaže raznovrsnim obrazovnim ustanovama. Postoji osam osnovnih škola, od čega su tri u urbanom području, a pet u ruralnim oblastima, uz 12 područnih odjeljenja. U opštini postoji i osnovna muzička škola, kao i vrtić smješten u centru grada.

Srednje obrazovanje čine četiri škole: jedna gimnazija i tri stručne škole. Na polju visokog obrazovanja, Visoka medicinska škola, koja je organizaciona jedinica Medicinskog fakulteta Univerziteta Crne Gore, obavlja djelatnost u Beranama od 2005. godine. Takođe postoji i privatni fakultet specijalizovan za saobraćaj i logistiku. Opština podržava inkluzivno obrazovanje kroz Dnevni centar za djecu i mlade sa razvojnim smetnjama.

Zdravstvo

Zdravstveni sistem Berana funkcioniše kroz Dom zdravlja „Dr Nika Labović“ i Opštu bolnicu „Dr Branko Zogović“. Ove ustanove dopunjuju Zavod za hitnu medicinsku pomoć i Zavod za transfuziju krvi. Nedavno je Opšta bolnica unaprijeđena u Kliničko-bolnički centar, čime pruža usluge tercijarnog nivoa zdravstvene zaštite, pored primarne i sekundarne zdravstvene zaštite.

Rijeke i jezera

Kroz Berane protiče rijeka Lim, poznata po bistroj i čistoj vodi, kao i bogatom ribljem fondu. Tokom ljeta, Lim je popularno mjesto za kupanje. Međutim, rijeka nosi značajan rizik od poplava, naročito u nizijskim područjima poput naselja Talum i Riversajd, kao i za saobraćajnu Radi ublažavanja ovih rizika, sprovedeni su projekti regulacije korita rijeke, uključujući izgradnju kamenih utvrda duž obala Lima. Ovim mjerama zaštićeni su obilaznica, centralni gradski dio i nizvodne obale u blizini glavnog gradskog mosta.

Berane takođe ima nekoliko glečerskih jezera, a sva se nalaze na planini Bjelasici. Među njima se izdvajaju Pešića jezero, veliko i malo Šiško jezero, kao i veliko i malo Ursulovačko jezero, koja doprinose prirodnoj ljepoti i ekološkom značaju ovog kraja.

Kultura i naslijeđe

Berane je kulturno središte sjevera Crne Gore, sa bogatim kulturnim aktivnostima i nasljeđem. Ključne ustanove kulture čine Centar za kulturu Berane, Polimski muzej i Kuća Gavra Vukovića. Jedna od najznačajnijih događaja u gradu je godišnja manifestacija „Beransko ljeto“, koja se održava gotovo 50 godina. Ovaj ljetnji festival uključuje koncerte, izložbe, predstave i druge programe, koji privlače posjetioce iz Berana i okoline, posebno mlade, i smatra se zaštitnim znakom opštine.

Arheološko nalazište Tumbarice, smješteno nedaleko od Berana, svjedoči o postojanju naselja koje datira od oko 4.500 godina prije nove ere. Nalazište sadrži artefakte iz različitih istorijskih epoha, čime Berane zauzima značajno mjesto na arheološkoj mapi regiona. Lokalitet je dodatno zaštićen i promovisan kroz projekat prekogranične saradnje finansiran od strane EU, čime se podstiče očuvanje i potencijal za razvoj turizma.

Vjersko naslijeđe takođe ima značajnu ulogu u Beranama. Manastir Đurđevi stupovi, koji datira iz 13. vijeka i nalazi se na samo 2 km od centra grada, jedan je od najstarijih pravoslavnih manastira u regionu. Još jedan značajan vjerski objekat je manastir Šudikova, posvećen Vavedenju Presvete Bogorodice. Islamsko naslijeđe predstavlja Vakufska kuća, spomenik kulture izgrađen 1883. godine. Ova kuća, sa svojim jedinstvenim česnama i istorijskim značajem, predstavlja dragocjeni dio kulturnog pejzaža Berana.

Rimski kastrum u mjestu Dolac, smješten 2 km od centra grada, je lokalitet sa ostacima rimskog vojnog logora. Dimenzija 32x10 metara, sa pet prostorija, pruža dragocjene uvide u rimsko prisustvo u ovoj regiji.

Spomenik slobode na Jasikovcu je spomen rodoljubima stradalim tokom Drugog svjetskog rata. Visok 18 metara, u obliku metka, proglašen je nacionalnim kulturnim dobrom 2022. godine. Sa lokaliteta Jasikovac pruža se panoramski pogled na grad i prostor za kulturne, rekreativne i sportske aktivnosti.

Saobraćaj

Berane se nalazi na raskrsnici nekoliko važnih puteva: Berane – Rožaje, Berane – Ribarevine (Bijelo Polje), Berane – Andrijevića i Berane – Kolašin. Otvaranje puta Kolašin – Berane 2023. godine pozicioniralo je Berane kao značajnu tranzitnu tačku na pravcu od Srbije ka Podgorici i primorju, čime je udaljenost do Podgorice skraćena sa 143 km na 95 km. Očekivani završetak autoputa Bar – Boljare, koji će prolaziti kroz teritoriju opštine, dodatno će ojačati strateški položaj Berana, ali i preusmjeriti tranzitni saobraćaj van urbanog jezgra.

Željeznička pruga ne prolazi kroz Berane, a najbliža željeznička stanica nalazi se u Bijelom Polju, na udaljenosti od 36 km. Berane takođe ima lokalni aerodrom, koji je van funkcije više od tri decenije. Danas se aerodrom koristi samo za sportske manifestacije i povremene avio-priredbe. Ipak, nedavno objavljena studija izvodljivosti potvrdila je ekonomsku opravdanost ponovnog aktiviranja aerodroma, a u javnosti su najavljene mogućnosti njegove obnove u bliskoj budućnosti.

Gradsko područje Berana je kompaktno i pogodno za hodanje, a većina sadržaja se nalazi na kratkim udaljenostima. Međutim, oslanjanje na privatne automobile dovelo je do problema kao što su saobraćajne gužve, loša bezbjednost na ulicama i zagađenje vazduha. Nedostatak adekvatnih trotoara i pješačke infrastrukture otežava kretanje pješaka, posebno u centralnoj zoni. Biciklistička infrastruktura gotovo da ne postoji, što ograničava mogućnost korišćenja bicikla kao prevoznog sredstva. Nepostojanje lokalnog javnog prevoza, kako gradskog tako i prigradskog, doprinosi depopulaciji ruralnih područja.

Parkiranje predstavlja stalan problem u centru grada, gdje ne postoje organizovana javna parkirališta. Tranzitni saobraćaj usmjeren je van gradskog jezgra, što pomaže u upravljanju saobraćajem u gusto naseljenom centru. Glavni putevi su uglavnom u dobrom stanju, dok su putevi sekundarne mreže, naročito oni koji vode ka seoskim područjima, često loše održavani.

Veze između urbanog i ruralnog područja

Dnevno oko oko 3.300 stanovnika iz prigradskih i seoskih naselja putuje u Berane zbog posla, obrazovanja i drugih aktivnosti. Uprkos padu broja stanovnika, broj registrovanih motornih vozila povećan je za skoro 25% u posljednjoj deceniji, sa 5.586 u 2014. na 7.276 u 2023. godini. Ovo pokazuje sve veću zavisnost od privatnih automobila, iako je stopa motorizacije od 295 automobila na 1.000 stanovnika i dalje ispod državnog prosjeka. Uopšteno gledano, većina dnevnih putovanja unutar opštine obavlja se putničkim automobilom, posebno kada su u pitanju stanovnici prigradskih i ruralnih područja.

Javni prevoz

Postojeći sistem javnog prevoza u Beranama je neadekvatan i ne zadovoljava potrebe građana. Trenutno postoji samo jedna lokalna autobuska linija, koja povezuje Berane sa selima Mašte, Babino i Zagrađe. Školski prevoz za učenike iz ruralnih područja obezbjeđuje Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija. I pored brojnih javnih poziva za uvođenje novih linija, prevoznici se nisu odazivali, jer ponuđene linije ne smatraju rentabilnim. Pored toga, ne postoji direktna autobuska linija do Bijelog Polja, koje je udaljeno svega 36 kilometara, kao ni do manjih opština Petnjica i Plav, za razliku od ranije, kada su autobuske linije bile dostupne. Autobuska stanica, koja je zatvorena od 2020. godine, samo doprinosi usložnjavanju problema autobusnog prevoza.

Kao rezultat toga, stanovnici prigradskih i ruralnih područja u velikoj mjeri se oslanjaju na lične automobile ili taksi prevoz. Tokom 2021. godine bilo je 76 licenciranih taksi vozila, odnosno 2,8 na 1.000 stanovnika. Kako bi se osigurao ravnopravan pristup uslugama za sve građane, nužno je uspostaviti cjeloviti sistem javnog prevoza i poboljšati povezanost urbanog središta i seoskih naselja.

Turizam

Uprkos velikom potencijalu, turistička industrija Berana je i dalje nedovoljno iskorišćena. Opština se može pohvaliti bogatim kulturnim i istorijskim nasljeđem, prirodnim ljepotama, jedinstvenom lokalnom kuhinjom i živopisnim kulturnim događajima. Ovi resursi pružaju brojne mogućnosti za razvoj različitih oblika turizma i uspostavljanje Berana kao prepoznatljive turističke destinacije. Centralno gradsko područje Berana je kompaktno, sa svim značajnim društvenim i poslovnim znamenitostima smještenim na pješačkoj udaljenosti.

Znamenite tačke

Glavne atrakcije i sadržaji u Beranama koncentrisani su u centru grada:

- Glavna ulica: atraktivna pješačka ulica prepuna kafića i drugih poslovnih objekata; u njoj se održavaju mnogi ključni događaji u gradu.
- Zgrada opštine: Sjedište lokalne uprave.
- U blizini se nalaze Centar za kulturu, Polimski muzej i Kuća Gavra Vukovića, sve značajne kulturne i administrativne znamenitosti.
- Hotel Berane, smješten na lijevoj obali Lima, udaljen je manje od 10 minuta hoda od glavne ulice i služi kao centralno mjesto boravka turista.

Zelene površine takođe igraju važnu ulogu u privlačnosti grada:

- Limski park, najveći park u Beranama, smješten u blizini glavne pješačke ulice.
- Spomen park Jasikovac, smješten samo 15 minuta hoda uzbrdo od centra grada, kombinuje kulturni značaj sa mogućnostima za rekreaciju.

Ove atrakcije i prostori pozicioniraju Berane kao grad pogodan za šetnju i pristupačan, sa potencijalom za dalji razvoj turizma i rekreacije.

1.3 Postojeće strategije i politike

Za izradu Integriranog akcionog plana relevantni su sljedeći zakoni, propisi i strateški dokumenti.

Nacionalni dokumenti

Strategija razvoja saobraćaja 2019-2035: Ovom Strategijom utvrđuje se stanje u oblastima saobraćaja, te definišu infrastrukturni, organizacioni i operativni ciljevi razvoja transportnog sistema, koji se realizuju kroz oročene i dugoročne planove implementacije. Njome se namjerava uspostaviti osnova za unapređenje i poboljšanje saobraćajnog sistema Crne Gore, te pružiti podršku usaglašavanju propisa sa politikama i zahtjevima EU. Neke od mjera u ostvarivanju ciljeva Strategije su i promovisanje javnog prevoza i nemotorizovanih vidova saobraćaja, alternativnih vrsta goriva i elektromobilnosti.

Nacionalna strategija održivog razvoja 2015-2030: Ovim dokumentom su, između ostalog, predviđene mjere i ciljevi iz oblasti održive urbane mobilnosti. Strategijom se posebno naglašava potreba za podsticanjem održive mobilnosti i projektima za uspostavljanje integriranog, multimodalnog sistema održivog saobraćaja. Takođe se ističe da bi uspostavljanje efikasnog javnog prevoza znatno doprinijelo smanjenju korišćenja putničkih vozila u gradovima, kao i gužvi koje karakterišu turističku sezonu, posebno u primorskom regionu.

Zakon o bezbjednosti saobraćaja na putevima 2019: Ovim zakonom uređuju se pravila saobraćaja na putevima, obaveze učesnika i drugih subjekata u saobraćaju, ograničenje saobraćaja, saobraćajna signalizacija, oznake, znaci i naredbe kojih se moraju pridržavati učesnici u saobraćaju, uslovi koje moraju da ispunjavaju vozači za upravljanje vozilima, uslovi koje moraju da ispunjavaju vozila, posebne mjere koje se preduzimaju u saobraćaju i druga pravila i mjere kojima se obezbjeđuje bezbjednost saobraćaja na putevima.

Zakon o putevima 2017: Ovim zakonom uređuje se pravni položaj, razvoj, održavanje, zaštita, upravljanje i finansiranje javnih puteva. Zakonom je između ostalog propisana obaveza lokalnih samouprava u pogledu finansiranja i održavanja infrastrukture održive urbane mobilnosti, poput pješačkih i biciklističkih staza, objekata parkiranja i drugih saobraćajnih površina odnosno objekata.

Zakon o prevozu u drumskom saobraćaju 2017: Ovim aktom propisuju se uslovi i način obavljanja djelatnosti javnog prevoza putnika i tereta u drumskom saobraćaju, pružanja usluga autobuskih i teretnih stanica, prevoza za sopstvene potrebe i druga pitanja od značaja za javni prevoz u drumskom saobraćaju. Propisom se između ostalog bliže uređuju uslovi za vozače i vozila kojima se obavlja javni prevoz putnika i tereta, licence za javni prevoz putnika i tereta, način obavljanja javnog prevoza putnika u drumskom saobraćaju, autobuske stanice i autobuska stajališta.

Zakon o ugovorima o prevozu u drumskom saobraćaju 2013: Ovim zakonom uređuju se ugovorni i drugi obligacioni odnosi u oblasti prevoza putnika i tereta u unutrašnjem i međunarodnom drumskom saobraćaju.

Zakon o zaštiti od buke u životnoj sredini 2018: Ovim zakonom utvrđuju se mjere za sprečavanje ili smanjenje štetnog uticaja buke u životnoj sredini. Buka se definiše kao nepoželjan ili štetan zvuk u otvorenom prostoru izazvan ljudskom aktivnošću, a saobraćaj je prepoznat kao najveći izvor buke. Zakonom je, između ostalog, propisana obavezna izrada petogodišnjih strateških karata buke, kao i obaveza Agencije za zaštitu životne sredine da Ministarstvu saobraćaja i pomorstva i Evropskoj komisiji podnosi izvještaj o nivou buke uzrokovane saobraćajem za period od 5 godina.

Pravilnik o saobraćajnoj signalizaciji 2024: Ovim pravilnikom propisuju se oblik, sadržaj, veličina, uslovi i način postavljanja saobraćajnih znakova, semafora, svjetlosnih oznaka na putu, oznaka na kolovozu i trotoaru, te izgled i tehničke karakteristike saobraćajne signalizacije.

Pravilnik o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica sa invaliditetom 2016: Ovim pravilnikom propisuju se uslovi i način obezbjeđivanja pristupačnosti, odnosno nesmetanog pristupa, kretanja, boravka i rada licima smanjene pokretljivosti i lica sa invaliditetom i jednostavno prilagođavanje objektima koji su u javnoj upotrebi, stambenim i stambeno-poslovnim objektima.

Prostorni plan Crne Gore do 2040. godine: Prostorni plan je najvažniji prostorno-planski dokument Crne Gore. Njime se utvrđuju nacionalni ciljevi, pravila i mjere za prostorni razvoj u skladu sa ekonomskim, društvenim, eko-

loškim i kulturno-istorijskim ciljevima države. Ovim strateškim planom daje se okvir za razvoj, organizaciju, korišćenje, uređenje i zaštitu prostora Crne Gore.

Lokalni dokumenti

Prostorno-urbanistički plan opštine Berane: Prostorno-urbanistički plan (PUP) ključni je lokalni planski dokument. On predstavlja strategiju urbanog razvoja opštine, uključujući opštu namjenu zemljišta, ključne pravce i koridore za saobraćajnu i komunalnu infrastrukturu i druge ključne elemente od značaja za buduće planiranje i razvoj. Sadašnji plan je u procesu revizije. U Prostorno-urbanističkom planu su date smjernice za detaljne urbanističke planove (DUP), koji predstavljaju planove nižeg ranga u odnosu na PUP. U Beranama postoji ukupno 35 detaljno urbanističkih planova u kojima je detaljno opisana namjena zemljišta u određenim područjima.

Strateški plan razvoja opštine Berane: Strateški plan je osnovni dokument kojim se predstavlja trenutno stanje razvoja jedinice lokalne samouprave. Njime se definiše opšti razvojni cilj, utvrđuju strateški ciljevi sa prioritetima i daju mjere i smjernice za sprovođenje. U Planu se takođe detaljno opisuju predviđeni finansijski resursi za njegovo sprovođenje, metode obezbjeđenja i druga važna pitanja vezana za razvoj. Novi Strateški plan razvoja 2024-2030. trenutno je u postupku odobravanja.

Odluka o regulaciji saobraćaja na teritoriji opštine Berane 2019: Ovom odlukom reguliše se saobraćaj na putevima na području opštine Berane. Njime su definisani putevi s prvenstvom prolaza, jednosmjerne i dvosmjerne ulice, oznake na kolovozu, saobraćajna signalizacija, ograničenja brzine, pješačke zone i posebne mjere zaštite pješaka u blizini obrazovnih, zdravstvenih i drugih ustanova.

Odluka o komunalnom redu 2023: Ovom odlukom utvrđuju se opšti uslovi za održavanje javnog reda i mira te mjere za njihovo sprovođenje u vezi sa korišćenjem, zaštitom i održavanjem javnih površina, komunalne infrastrukture, opreme i sredstava za obavljanje komunalnih djelatnosti u skladu sa javnim interesom.

Odluka o javnim parkiralištima i garažama na teritoriji opštine Berane 2020: Ovom odlukom uređuju se način i uslovi uređenja i održavanja javnih parkirališta i garaža na području opštine Berane.

Lokalni akcioni plan biodiverziteta 2023-2028: Lokalni plan biodiverziteta je strateški dokument čiji je cilj zaštita biodiverziteta. Lokalnim organima služi kao institucionalni alat za ispunjavanje svojih obaveza u pogledu zaštite prirodnih resursa i održivog korišćenja usluga ekosistema.

Strategije EU

Evropski zeleni dogovor: Ovaj dokument predstavlja set političkih inicijativa Evropske komisije sa ciljem da Evropa postane klimatski neutralna do 2050. godine. Sadrži mapu puta za smanjenje emisija gasova staklene bašte, promovisanje čiste energije i podsticanje biodiverziteta. Dogovorom su obuhvaćeni svi sektore privrede, uključujući saobraćaj, energetiku, poljoprivredu, građevinarstvo i industriju.

Strategija održive i pametne mobilnosti: Politički okvir usvojen kao dio Evropskog zelenog dogovora, sa ciljem transformacije saobraćajnog sektora EU u održiviji, efikasniji i otporniji sistem. Ova strategija ima za cilj smanjenje emisija gasova staklene bašte iz saobraćaja kroz promovisanje korišćenja tzv. čistih vozila i goriva, poboljšanje javnog prevoza i prelazak na ekološki prihvatljivije vidove transporta poput upotrebe bicikla i pješčenja.

Strategija održive i pametne mobilnosti za Zapadni Balkan: Inicijativa usmjerena na transformaciju saobraćajnih sistema u zemljama zapadnog Balkana kako bi bili održiviji, efikasniji i uvezaniji sa širim ciljevima EU. Ovom strategijom se nastoji uskladiti sektor mobilnosti u regionu sa načelima Evropskog zelenog dogovora i Strategije održive i pametne mobilnosti.

Nova Lajpciška povelja: Dokument predstavlja politički okvir za održivi urbani razvoj u Evropi. Naglašava potrebu da gradovi uspostave i sprovedu integrisane i održive strategije urbanog razvoja u svim područjima, od nasleja do funkcionalnih regiona. Dokument je usklađen sa kohezionom politikom EU i njenim okvirom za održivi urbani razvoj.

Relevantni programi finansiranja:

IPA III (Instrument za pretpristupnu podršku): Finansijska podrška osmišljena da pomogne zemljama kandidatima u njihovim naporima da ispune kriterijume za pristupanje, usklade se sa politikama i standardima EU i podstaknu socioekonomski razvoj.

Instrument za reforme i rast za Zapadni Balkan: Ovaj instrument omogućiće povećanu finansijsku pomoć Crnoj Gori u zamjenu za socioekonomske i temeljne reforme definisane Reformskom agendom, usvojenom 2024. godine.

Evropska teritorijalna saradnja (Interreg): Okvir za prekograničnu saradnju između nacionalnih, regionalnih i lokalnih aktera iz različitih evropskih zemalja sa ciljem rješavanja zajedničkih izazova i pronalaženja zajedničkih rješenja preko granice. Opština Brane trenutno ima pravo učešća u ukupno 10 programa saradnje.

2

URBACT

lokalna grupa

2.1 Mapiranje zainteresovanih strana

URBACT Lokalna Grupa (ULG) je grupa raznolikih lokalnih zainteresovanih strana koje su uključene u zajedničko kreiranje Integrisanog akcionog plana (IAP). Uključivanje različitih zainteresovanih strana koje donose svoje perspektive o identifikovanim izazovima ključno je za osmišljavanje i sprovođenje efikasnih urbanih politika. Postoji veliki broj dokaza da participativni pristupi dovode do relevantnijih, efikasnijih i bolje osmišljenih politika u poređenju sa tradicionalnim, neparticipativnim metodama. Ovo je posebno važno za Berane, koje ima ograničeno iskustvo sa participativnim planiranjem, što ovaj proces čini vrijednom prilikom za učenje.

Prilikom uspostavljanja ULG, početni korak bio je formiranje uže grupe koja će biti angažovana tokom cjelokupne izrade Integrisanog akcionog plana. Ovu užu grupu čine predstavnici različitih organa lokalne uprave, odabrani na osnovu stručnosti i znanja relevantnih za ciljeve plana. Kriterijumi za odabir zainteresovanih strana uključivali su kompetencije u oblasti održive urbane mobilnosti i iskustvo u strateškom planiranju. Politička podrška osigurana je od samog početka, s obzirom na to da je predsjednik Opštine Berane formalno potpisao odluku o osnivanju ULG. Očekuje se da će to povećati vjerovatnoću političke podrške za ishod procesa.

Osim uže grupe, odlučeno je da se u širu grupu uključe i dodatne zainteresovane strane iz različitih oblasti. Ova grupa je bila uključena u proces zajedničkog kreiranja u kasnijim fazama razvoja, doprinijevši specifičnim perspektivama iz svojih oblasti delovanja.

2.2 Organizacija ULG

Užu ULG obrazovao je predsjednik Opštine Berane kao savjetodavno tijelo lokalne samouprave za kreiranje, sprovođenje i praćenje održivih urbanih politika i inicijativa koje se bave izazovima mobilnosti, urbanizma i zaštite životne sredine. Grupa se sastoji od 12 članova koji predstavljaju različite opštinske organe, uključujući i Sekretarijat za privredu, razvoj i investicije, Kancelariju glavnog gradskog arhitekta, Sekretarijat za komunalne i stambene poslove, saobraćaj i zaštitu životne sredine, Sekretarijat za inspeksijske poslove, službu menadžera opštine, kao i predstavnika lokalne nevladine organizacije. Koordinator ULG je Danka Golubović iz Sekretarijata za privredu, razvoj i investicije.

Šira ULG za zajedničko kreiranje uključuje članove uže grupe i druge lokalne aktere, kao što su predstavnici škola, poslovne zajednice, civilnog sektora, lokalne turističke organizacije, medija, kulturnih institucija, službe zaštite i spašavanja i druge zainteresovane strane. Šema uže ULG i šire grupe za zajedničko kreiranje prikazana je na slici 2.

Slika 2 – Šema zainteresovanih strana

2.3 Strategija uključivanja zainteresovanih strana

Strategija uključivanja zainteresovanih strana zasnivala se na principima inkluzivnosti, raznovrsnosti i saradnje. Angažovanjem širokog spektra zainteresovanih strana, cilj nam je bio da prikupimo različite perspektive i povratne informacije iz šire zajednice, omogućavajući prepoznavanje zajedničkih tačaka, izazova i potencijalnih rješenja. Krajnji cilj bio je stvaranje efikasne radne strukture i obezbjeđivanje široke podrške procesu.

Kako bi se osiguralo smisleno učešće i izbjegao zamor zainteresovanih strana, proces uključivanja aktera sproveden je u dvije faze. Prvo je uspostavljena uža ULG, koja se sastoji uglavnom institucionalnih zainteresovanih strana sa tehničkom ekspertizom i sposobnošću da obezbijede kontinuitet tokom trajanja projekta. Zatim je identifikovana šira grupa zainteresovanih strana kako bi se uvrstile različite perspektive. Ovi akteri odabrani su na osnovu svoje stručnosti ili relevantnosti svoje organizacije u odnosu na četiri teme projekta. Na početku smo sprovedi pojedinačne intervju sa članovima ove grupe kako bismo prikupili njihove uvide o potencijalnim izazovima i idejama za rešenja u skladu sa temama projekta. Kasnije smo okupili većinu prethodno identifikovanih zainteresovanih strana kako bi učestvovali u ključnoj fazi procesa zajedničkog kreiranja. Njihov doprinos bio je ključan za izradu SWOT analize, razvoj vizije i utvrđivanje strateških ciljeva.

2.4 Proces planiranja

Po uspostavljanju ULG od strane predsjednika Opštine, uža ggrupa se po prvi put sastala prilikom posjete vodećeg eksperta u julu 2023. godine. Ovaj inicijalni sastanak pružio je priliku za razmatranje izazova sa kojima se grad suočava, istraživanje predloga razvoja i razmatranje potencijalnih akcija manjeg obima.

Prvi zvanični sastanak ULG održan je 29. septembra 2023. godine. Tokom ove sjednice, članovi ULG su sproveli vježbu mapiranja zainteresovanih strana i razgovarali o strategijama za efikasno uključivanje zainteresovanih strana..

Drugi sastanak ULG, održan 1. decembra 2023. godine, bio je usmjeren na finalizaciju liste zainteresovanih strana, izradu upitnika za intervju i planiranje procesa intervjuisanja. Upitnik je pripremljen i potom poslat vodećem ekspertu na odobrenje. U decembru 2023. godine sprovedeno je 10 intervjua sa relevantnim zainteresovanim stranama, uključujući predstavnike mjesnih zajednica, nevladinih organizacija, taksi službi, poslovne zajednice, organa nadležnih za zaštitu životne sredine, ustanova kulture i škola.

Nalazi intervjua i ključne teme analizirani su tokom trećeg sastanka ULG, održanog 5. februara 2024. godine. Ovaj sastanak pružio je priliku za pregled ulaznih informacija i njihovu integraciju u tekući proces razvoja IAP.

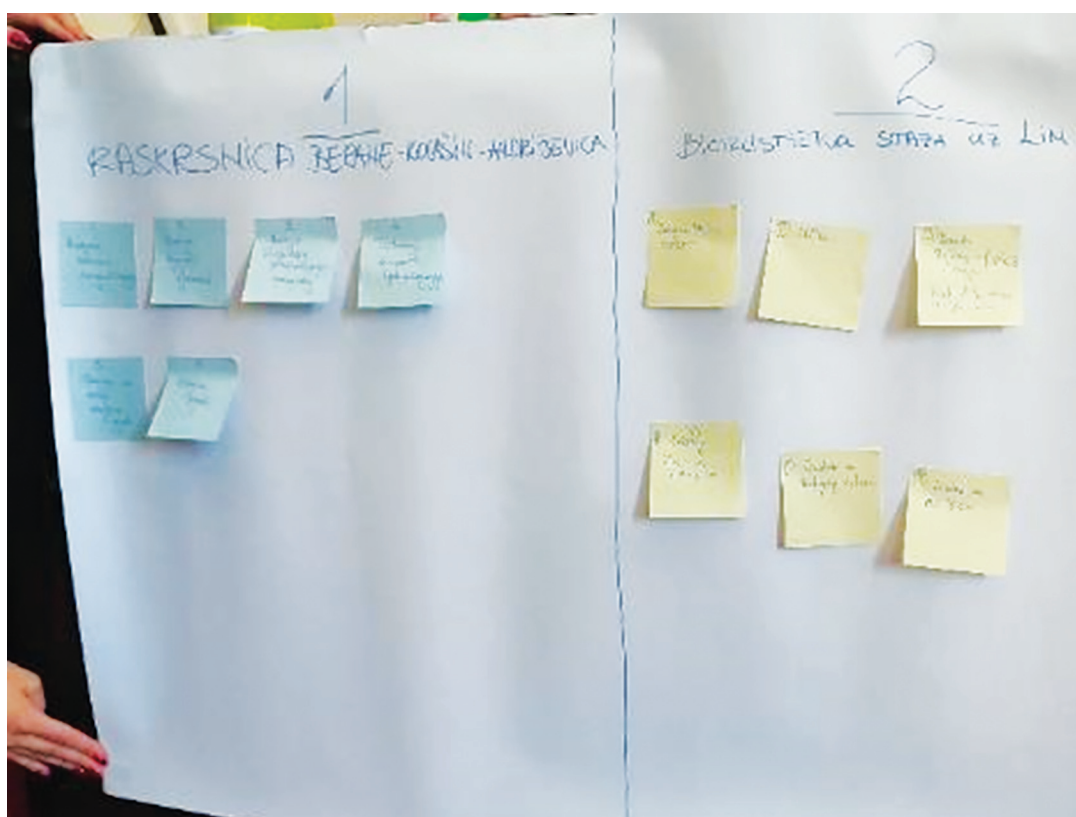
Četvrti sastanak ULG održan je 22. marta, tokom kojeg se okupila šira ULG za zajedničko kreiranje. Ova sesija, koju je vodio lokalni ekspert, obuhvatila je uvodnu prezentaciju o planiranju održive mobilnosti i interaktivnu diskusiju o prednostima i slabostima Berana. Nakon sesije, te na osnovu povratnih informacija učesnika, ekspert i članovi uže grupe zajednički su definisali strateške ciljeve i formulisali zajedničku viziju urbane budućnosti Berana.

Naredni sastanci ULG bili su usmjereni na utvrđivanje sveobuhvatne liste potencijalnih mjera. One su potom detaljno razmatrane, evaluirane u odnosu na ranije definisane ciljeve i viziju, i postepeno svedene na uži izbor prioritarnih mjera. Nakon odabira, ULG je pristupio njihovom daljem razrađivanju kroz konkretne aktivnosti, uključujući rokove realizacije, očekivane rezultate, potrebne resurse, moguće izvore finansiranja i potencijalne rizike.

Ovaj rigorozni proces, sproveden kombinovano uživo i onlajn, rezultirao je izradom tabele mjera, koja pruža jasan pregled kompletnog procesa planiranja. Pojedinin sastancima prisustvovala je i Nacionalna URBACT tačka, koja je dala značajan doprinos radu ULG.

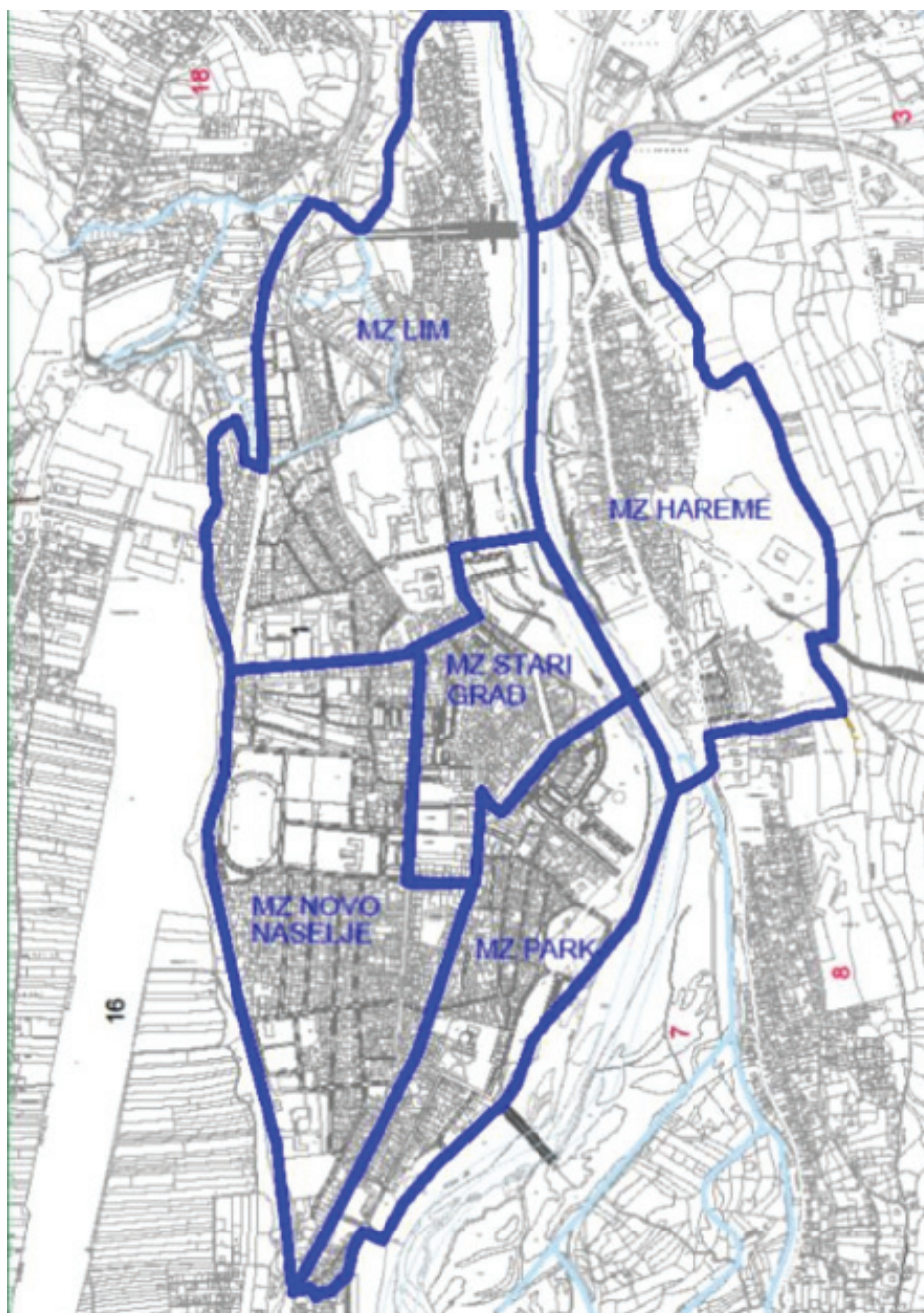
3

Lokacije Plana i analiza

3.1 Opis lokaliteta

Karakteristike mjesta

Glavno područje intervencije IAP-a je urbano jezgro Berana. Pokriva pet glavnih gradskih naselja: Stari grad, Park, Novo naselje, Lim i Hareme.

Slika 3 – Mapa urbanog područja Berana

Nalazi iz intervjua

Članovi ULG obavili su pojedinačne intervjue sa različitim zainteresovanim stranama kako bi stekli uvid u urbane i ruralne izazove i mogućnosti Berana u vezi sa temama projekta. Ukupno je intervjuisano 11 zainteresovanih strana.

Svi intervjuisani su pohvalili bogato kulturno i prirodno nasljeđe Berana kao njegovu najveću prednost. Ključne znamenitosti u Beranama uključuju Spomen park Jasikovac, poznat po svom istorijskom i rekreativnom značaju, koji nudi panoramski pogled i potencijal za turizam i kulturne događaje. Manastir Đurđevi Stupovi i Hram Svetog Simeona Mirotočivog su značajni vjerski objekti. Zelene površine i rijeka Lim, uprkos ograničenom pristupu, se prepoznaju su kao prirodna dobra. Blizina okolnih planina poput Bjelasice sa svojim jezerima i pješačkim stazama takođe pozicionira Berane kao potencijalno središte za ruralni i eko turizam. Glavna ulica je prepoznata kao mjesto okupljanja i međ sagovornicima izaziva pozitivne emocije.

Skoro svi intervjuisani navode da se urbano područje Berana suočava sa saobraćajnim gužvama, nedostatkom javnog prevoza, loše regulisanim saobraćajem i nedovoljno parking mjesta. Ovi problemi su pogoršani migracijom ruralnog stanovništva u grad, što povećava pritisak na infrastrukturu i usluge. Nedostaje pješačka i biciklistička infrastruktura, kao i pristupačnost za osobe sa invaliditetom. Javni prostori zahtijevaju modernizaciju, uključujući poboljšano osvjtljenje, restauraciju fasada i razvoj zelenih zona. Upravljanje otpadom i nelegalna gradnja takođe predstavljaju izrazite probleme.

Intervjui su pokazali da se seoska naselja suočavaju sa demografskim padom, starenjem stanovništva i iseljavanjem u urbana područja ili inostranstvo. Loša putna infrastruktura, nedostatak javnog prevoza i neformalne deponije ugrožavaju kvalitet života. Postoji potencijal za ruralni turizam, ali je ograničen neadekvatnom podrškom poljoprivrednicima, lošom povezanošću i propadanjem tradicionalne arhitekture.

Bezbjednost na putevima u Beranama se ističe kao značajan problem, posebno u pogledu neadekvatne regulacije saobraćaja, lošeg stanja puteva i nedostatka biciklističkih i pješačkih staza. Saobraćajna kultura i primjena saobraćajnih propisa predstavljaju kontinuiran problem, što za rezultat ima brojne crne tačke širom grada.

Kada je riječ o razvojnim mogućnostima, kompaktni centar grada nudi potencijal za održivi urbani razvoj. Ulaganja u putnu infrastrukturu mogla bi poboljšati povezanost sa ruralnim područjima i podstaći privredni rast. Jačanje turističke ponude kroz restauraciju tradicionalnih seoskih kuća i bolje korišćenje prirodnih i kulturnih resursa moglo bi oživjeti ruralna područja. Sagovornici vjeruju da bi javne garaže, zelene površine i proširene pješačke zone mogle poboljšati kvalitet života u gradu.

Kada su u pitanju ideje za kratkoročna poboljšanja, učesnici su naglasili potrebu za hitnim mjerama za poboljšanje gradske infrastrukture i estetike, od kojih mnoge zahtijevaju minimalna ulaganja. U urbanom jezgru, potencijalna kratkoročna rješenja uključuju poboljšanje upravljanja saobraćajem kroz bolje oznake, čišćenje smeća i rješavanje problema nepropisnog parkiranja. Često su pomenuti i proširenje i održavanje zelenih površina, parkova i igrališta. U ruralnim područjima, ideje su se vrtile oko postavljanja osnovne infrastrukture poput kontejnera za otpad, popravke puteva i poboljšanja pristupa vodi i struji. Nadalje, proširenje pješačke i biciklističke infrastrukture, stvaranje pristupačnosti za osobe sa invaliditetom i povećanje opcija javnog prevoza do ruralnih područja smatraju se ključnim za mobilnost i inkluzivnost.

U perspektivi od 10 godina, sagovornici zamišljaju Berane kao dinamičan, čist i turistički prijateljski grad, koji služi kao središte sjevera Crne Gore. Revitalizovano jezgro grada, sa dobro održavanim ulicama, modernizovanim fasadama i kvalitetnim zelenim površinama, zajedno sa snažnim industrijskim i turističkim sektorima, predstavlja zajedničku viziju. Poboljšana povezanost između urbanih i ruralnih područja, zajedno sa ekološki održivim praksama, ključna je za ostvarivanje ove budućnosti.

3.2 Teme (definicija problema)

3.2.1 SWOT Analiza

U cilju definisanja tema, sprovedena je SWOT analiza sa zainteresovanim stranama tokom radionice usmjerene na zajedničko planiranje. U interaktivnoj i kolaborativnoj atmosferi, uspjeli smo da utvrdimo prednosti, slabosti, mogućnosti i prijetnje koje se tiču života u Beranama. SWOT analiza je predstavljena u tabeli ispod:

Prednosti	Slabosti
Sve je blizu Glavna pješačka ulica Povoljna klima Rijeka Lim Zdravstvene i obrazovne usluge Park Jasikovac Beransko kulturno ljeto Kulturna baština Ustanove kulture Maturalna šetnja Priroda i parkovi	Nedostatak javnog prevoza Nefunkcionalna autobusna stanica Neadekvatna pješačka infrastruktura Nedostatak pješačkih zona Saobraćajna gužva (osobito oko škola i vrtića) Nedostatak parkinga Ponašanje u saobraćaju (nepropisno parkiranje) Nedostatak zelenih površina Stanje i održavanje parkova Nedostatak igrališta za djecu Nedostatak sportskih objekata na otvorenom (Pristupačnost za osobe sa invaliditetom Nedostatak cjelogodišnjih kulturnih događanja Nedostatak informacija za turiste Institucionalno upravljanje i osjetljivost Ruralna infrastruktura Slabo razvijena ekonomija Upravljanje smećem i otpadom Nedostatak biciklističke infrastrukture Regulacija saobraćaja Finansijska sredstva
Mogućnosti	Prijetnje
Turizam Domaća kuhinja Saobraćajno čvorište sjevera Aerodrom Zdravstveni, obrazovni i trgovački centar Kulturno-zabavni centar Seoski turizam (katuni, Bjelasica, planinarenje) Odredište za kampovanje Prohodnost i mogućnost vožnje biciklom EU fondovi	Politička nestabilnost Nedostatak institucionalne saradnje Iseljavanje Divlja gradnja

Prednosti i mogućnosti

Kompaktna urbana struktura Berana jedna je od njegovih najznačajnijih prednosti. Većina važnih sadržaja, uključujući zdravstvene, obrazovne i kulturne ustanove, kao i poslovne subjekte, nalazi se na pješačkoj udaljenosti. Pješačka zona u glavnoj ulici predstavlja dobar primjer ovog potencijala, jer služi kao centar društvenog života i trgovine. Ovo ukazuje na veliki potencijal za održivu urbanu mobilnost.

Opština se može pohvaliti i prirodnim i kulturnim dobrima. Rijeka Lim ne pruža samo prirodnu ljepotu, već i rekreativne mogućnosti za kupanje, pećanje i šetnju uz obalu. U blizini se nalazi park Jasikovac i druga prirodna područja bogata zelenilom, koja nude mogućnost za širenje zelene infrastrukture i aktivnosti na otvorenom. Pored toga, kulturna baština Berana – uključujući istorijske lokalitete, manifestaciju „Beraansko kulturno ljeto“ i postojeće kulturne institucije – predstavlja temelj za razvoj turizma i cjelogodišnje angažovanje zajednice.

Povoljna klima grada pogoduje aktivnostima na otvorenom i doprinosi njegovom potencijalu kao destinacije za ruralni turizam. Blizina planinskog masiva Bjelasica i tradicionalnih katuna može pozicionirati Berane kao centar za ekoturizam, planinarenje i kampovanje.

Dodatno, kao regionalni zdravstveni i obrazovni centar, Berane privlači posjetioce i studente, što stvara prilike da se iskoristi njegova uloga sjevernog čvorišta. Sredstva iz fondova Evropske unije predstavljaju veliku šansu za unapređenje kvaliteta života građana kroz održiva rješenja poput biciklističke infrastrukture, javnog prevoza i razvoja zelenih urbanih površina.

Slabosti

Uprkos svojim prednostima, Berane se suočava sa brojnim izazovima koji ograničavaju njegov puni potencijal. Nedostatak javnog prevoza i nefunkcionalna autobuska stanica otežavaju mobilnost unutar opštine i povezanost sa ruralnim područjima. Iako je grad pogodan za kretanje pješke, infrastruktura za pješake je nedovoljna – trotoari su loše održavani, pješački prostori se smanjuju, a bezbjednost saobraćaja je problematična. Ovi faktori obeshrabruju održivu urbanu mobilnost i otežavaju pristupačnost, naročito za osobe sa invaliditetom.

Saobraćajne gužve, posebno u blizini škola i vrtića, dodatno pogoršavaju stanje, a najveći broj pritužbi odnosi se na saobraćajnu nekulturu poput nepropisnog parkiranja i prekoračenja brzine. Berane takođe nema biciklističku infrastrukturu, što ograničava upotrebu alternativnih vidova prevoza i smanjuje bezbjednost u saobraćaju.

Nedostaju zelene površine i rekreativne zone, a postojeće su slabo održavane. Nedovoljno se ulaže u parkove, a mali je broj igrališta za djecu i otvorenih sportskih terena. Nepostojanje sveobuhvatnog sistema upravljanja otpadom negativno utiče na kvalitet urbanog okruženja.

Kada je u pitanju institucionalni okvir, Berane se suočava sa slabim sistemom upravljanja, ograničenim finansijskim resursima i nedovoljnom saradnjom među opštinskim organima. Nedostatak odgovornosti i proaktivnosti lokalnih institucija doprinosi stagnaciji u sprovođenju neophodnih poboljšanja, dok je ruralna infrastruktura nerazvijena, što dovodi do izolovanosti i depopulacije seoskih područja.

Prijetnje

Izazovi sa kojima se Berane suočava dodatno su pojačani spoljnim prijetnjama, uključujući političku nestabilnost i nedostatak institucionalne koordinacije, što podriva dugoročno planiranje. Opština se suočava i sa odlivom stanovništva, naročito mladih i obrazovanih, koji odlaze usljed ograničenih ekonomskih prilika. Nelegalna gradnja i slaba primjena urbanističkih propisa dodatno opterećuju resurse opštine i otežavaju održivi razvoj.

3.2.2 Povezanost izazova i potencijala

Izazovi i potencijali Berana duboko su međusobno povezani, što otvara mogućnosti za integrirana rješenja. Na primjer, iako je grad pogodan za pješčenje, loša infrastruktura umanjuje taj potencijal. Ciljanim ulaganjima u trotoare, pješačke zone i biciklističke staze može se značajno unaprijediti mobilnost. Ovo ne samo da poboljšava kretanje, već doprinosi smanjenju saobraćajnih gužvi, povećanju pristupačnosti i promociji održivog i kvalitetnog života u gradu.

Neiskorišćeni potencijal rijeke Lim i postojećih zelenih površina poput parka Jasikovac može postati centralni element urbane sanacije Berana. Uređenjem parkova, izgradnjom igrališta i kreiranjem biciklističkih staza duž obale rijeke, Berane može transformirati ove prostore u živopisna okupljališta zajednice. Ovakav pristup istovremeno rješava nedostatak rekreativnih sadržaja i potrebu za ponudom održivog turizma.

Napori da se promoviše ekoturizam i ruralni turizam, koristeći blizinu planine Bjelasice i katuna, mogli bi revitalizovati ruralna naselja i integrirati ih u ekonomski sistem Berana. Ovi projekti zahtijevali bi unapređenje ruralne infrastrukture i obezbjeđivanje bolje povezanosti između ruralnih i urbanih područja putem pouzdanog javnog prevoza.

Kulturna dobra Berana – koja se trenutno uglavnom odnose na sezonske događaje poput „Beraanskog kulturnog ljeta“ – mogla bi imati koristi od proširenja programa kako bi se zajednica angažovala tokom cijele godine. Ulaganja u kulturne objekte i unapređenje turističkih info servisa dodatno bi ojačala privlačnost Berana kao kulturnog i zabavnog centra.

Upravljanje ima ključnu ulogu u realizaciji ovih potencijala. Poboljšanje institucionalne odgovornosti, jačanje međusektorske saradnje i obezbjeđivanje sredstava iz fondova EU od suštinskog su značaja za realizaciju Plana. Rješavanje problema u oblasti upravljanja takođe bi umanjilo prijetnje od nelegalne gradnje i loše primjene urbanističkih propisa, čime bi se osiguralo da razvoj bude usklađen sa principima održivosti.

Aktuelne teme

U ovom dijelu dat je pregled šest aktuelnih tema koje su usklađene sa četiri glavne teme mreže ECONNECTING (30-minutne teritorije, zelene zajednice, pristupačni i inkluzivni gradovi i dobro upravljanje).

Aktuelne teme definisane su kroz participativni pristup koji je uključivao zainteresovane strane i građane. Proces je obuhvatio intervju sa članovima šire ULG, kao i organizovanje radionice za zajedničko kreiranje rješenja, kojoj je prisustvovalo 20 raznovrsnih učesnika iz Berana. Radionica je okupila predstavnike opštine, lokalnih službi, društvenih aktera, poslovne zajednice, studenata, turističkih radnika, civilnog sektora i medija, čime je obezbijeđena široka i reprezentativna perspektiva.

Druga metoda prikupljanja podataka bila je sveobuhvatna analiza funkcionalnog urbanog područja Berana, sa fokusom na izazove i mogućnosti u oblasti mobilnosti. Ova analiza pružila je dragocjene uvide u trenutno stanje grada i moguće pravce za poboljšanje.

Šest glavnih tema su sljedeće

Javni prevoz

Nedostatak javnog prevoza predstavlja značajnu prepreku mobilnosti u Beranama, posebno za one koji žive u seoskim područjima. Tokom proteklih decenija, transportni sistem Berana se postepeno urušavao. Javno preduzeće koje je obavljalo usluge javnog prevoza prošlo je u stečaj je 2004. godine, nakon čega je privatizovano. Iako je privatni prevoznik obavljao djelatnost javnog linijskog prevoza putnika u gradu skoro dvije decenije, kontinuirano je redukovao usluge zbog finansijskih poteškoća. Situacija se dodatno pogoršala 2021. godine, kada je privatnik proglasio stečaj, ostavivši građane bez vitalnih veza javnog linijskog prevoza. Trenutno je jedina opcija javnog prevoza do seoskih područja školski prevoz za učenike i nastavnike, koji organizuje Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija.

Još jedan veliki problem je nefunkcionalna autobuska stanica, koja je zatvorena nakon odlaska u stečaj privatnog prevoznika koji je bio vlasnik stanice. Nakon nekoliko neuspješnih pokušaja prodaje stanice na javnim nadmetanjima, međugradski autobusi koji prolaze kroz Berane sada staju na improvizovanom autobuskom stajalištu preko

puta nekadašnje stanice, ostavljajući putnike bez pristupa osnovnim sadržajima kao što su informacije, šalteri, čekalice i toaleti.

Nedostatak javnog prevoza značajno ograničava mobilnost stanovnika iz seoskih područja, jer su na taj način spriječeni da pristupe poslovima, obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti i drugim osnovnim uslugama u Beranama ukoliko nemaju mogućnost korišćenja privatnih automobila. Stanovnici koji ne koriste automobil često se oslanjaju na taksi prevoz, što može biti iziskivati velike troškove.

Međugradski prevoz je i dalje neodgovarajući, sa manje od 15 polazaka dnevno iz odnosno ka Beranama. Pored toga, ne postoji direktna veza javnim linijskim prevozom do Bijelog Polja, glavnog saobraćajnog čvorišta koje je udaljeno oko 36 km. Dodatno, manji opštinski centri kao što su Andrijevića i Rožaje oslanjaju se na rijetke autobuske polaske, što dodatno povećava izazove u transportu u ovom regionu.

Uslovi za pješčenje i upotrebu bicikla

Uglavnom ravan reljef Berana predstavlja povoljno okruženje za aktivnu mobilnost, pri čemu je većina znamenitosti u gradu u krugu oko 2 kilometra od glavne ulice ili najviše 20 minuta hoda. Mnoga lokalna kretanja automobilom mogla bi se obaviti pješće ili biciklom, što bi smanjilo zavisnost od automobila i istovremeno koristilo životnoj sredini, javnom zdravlju i urbanoj mobilnosti. Blizina se ističe kao jedan od potencijala grada.

Uprkos ovim prednostima, trenutni uslovi za pješčenje i upotrebu bicikla su daleko od idealnih. Mnogim ulicama nedostaju trotoari, pa su pješci često primorani da hodaju po kolovozu i takoj rizikuju svoju bezbjednost. Tamo gdje ima trotoara, isti su često isprekidani uličnim znakovima ili svjetiljkama, preuski ili su u lošem stanju. Takođe, trotoari su često blokirani ilegalno parkiranim automobilima, što dodatno zauzima prostor namijenjen pješcima.

Iako upotreba bicikla postaje sve popularnija opcija urbanog prevoza i rekreaciju, Beranama nedostaje biciklistička infrastruktura i adekvatna parkirališta za bicikla, što obeshrabruje građane da koriste biciklo. Ipak, blizina glavnih sadržaja i obilježja čini upotrebu bicikla izvodljivom opcijom.

Glavna pješćaka ulica je omiljeni prostor okupljanja i interakcije. Mnogi stanovnici izražavaju snažno interesovanje za proširenje pješćakih zona i razvoj biciklističkih staza širom grada.

Rješavanjem ovih izazova, Berane može značajno poboljšati uslove za pješčenje i upotrebu bicikla.

Zelena infrastruktura i sadržaji na otvorenom

Kvalitetne urbane zelene površine igraju ključnu ulogu u stvaranju održivih i prijatnih gradova. One nude mogućnosti za fizičku aktivnost, društvenu interakciju i igru, jer čine da životi stanovnika svih uzrasta budu kvalitetniji.

Berane ima nekoliko parkova, uključujući park Jasikovac, koji se nalazi na pješćakoj udaljenosti od centra grada. Ovi parkovi pružaju vrijedne zelene površine za stanovnike. Ipak, mnogi parkovi nemaju odgovarajući urbani mobilijar i sadržaje, što ograničava njihovu upotrebljivost i atraktivnost.

Nedostatak sportskih i rekreativnih sadržaja na otvorenom prepoznat je kao izazov. Postoji ograničen broj višenamjenskih igrališta za popularne sportove kao što su fudbal, košarka i rukomet. Ispitanici su takođe izrazili želju za plivačkim sadržajima kao što je javni bazen.

Pored toga, građani su istakli potrebu za urbanom zelenom infrastrukturom manjeg obima, kao što su džepni parkovi, koji bi povećali privlačnost i prijatnost Berana.

Strateškim unapređenjem svoje infrastrukture, Berane može stvoriti mrežu privlačnih i funkcionalnih zelenih površina koje zadovoljavaju raznovrsne potrebe svojih stanovnika.

Motorni saobraćaj

Uprkos kompaktnosti i blizini sadržaja u gradu, mnogi Berane biraju da se prevoze automobilom na kratkim udaljenostima unutar urbanog područja, što doprinosi nepotrebnoj saobraćajnoj gužvi. Trenutno planiranje saobraćaja daje prednost infrastrukturi za motorna vozila na račun održivih načina prevoza kao što su pješčenje, vožnja bicikla i javni prevoz. Ovo jača zavisnost od automobila i sprečava razvoj uravnoteženijeg transportnog sistema.

Visoka zavisnost od automobila doprinosi problemima bezbjednosti u saobraćaju, pri čemu se saobraćajni udesi dešavaju u urbanom području, ponekad i sa fatalnim ishodom. Dominacija automobila dovela je do značajnih problema sa parkiranjem, posebno u centru grada. Nedostatak označenih parking mjesta rezultira nepropisnim parkiranjem na trotoarima, čime se ometa kretanje pješaka i stvaraju problemi u pristupačnosti za osobe sa invaliditetom, starije osobe i roditelje sa djecom.

Gužve u saobraćaju često se dešavaju oko škola i vrtića prilikom ostavljanja i preuzimanja djece. Ovo obeshrabruje djecu da pješake ili voze biciklo do škole, čime se dodatno povećava zavisnost od automobila i rizici po bezbjednost na putevima.

Iako su građani istakli nedostatak parking mjesta kao problem, transportna rješenja bi trebalo da budu usmjerena u na racionalizaciju korišćenja privatnih automobila u korist aktivne mobilnosti. Na taj način, Berane može stvoriti održiviji transportni sistem koji daje prenos bezbjednosti, zdravlju i prijatnijem urbanom okruženju.

Pristupačnost za sve

Osobe sa invaliditetom i osobe smanjene pokretljivosti u Beranama suočavaju se sa značajnim preprekama kada je riječ o pristupačnosti, što je posebno uočljivo u izgrađenom okruženju i infrastrukturi. Kao rezultat toga, ove prepreke ograničavaju njihov pristup osnovnim uslugama kao što su obrazovanje, zdravstvena zaštita, zapošljavanje, usluge državnih i lokalnih organa, kao i kulturne i društvene aktivnosti, što sputava njihovo učešće u životu zajednice.

Na primjer, mnoge ulice u Beranama nemaju rampe na pješačkim prelazima, što stvara poteškoće za korisnike invalidskih kolica i roditelje sa kolicima za djecu. Kao što je već navedeno, trotoari su često zakrčeni uličnim mobilijarom, stubovima rasvjete, nepropisno parkiranim automobilima ili su jednostavno preuski za prolazak invalidskih ili dječjih kolica. Loše održavani trotoari dodatno otežavaju kretanje.

Iako je u proteklim godinama ostvaren određen napredak, mnoge institucije i dalje nemaju odgovarajuće elemente pristupačnosti, što ograničava djelotvorno učešće osoba smanjene pokretljivosti i osoba sa invaliditetom u društvu. Uklanjanje ovih barijera doprinijelo bi stvaranju inkluzivnijeg okruženja i osnažilo osobe sa invaliditetom da u potpunosti učestvuju u društvenom životu.

Kultura i zabava

Berane je prepoznato kao dinamičan kulturni centar na sjeveru Crne Gore. Sa svojim bogatim kulturnim nasljeđem, renomiranim institucijama kao što su Polimski muzej i Centar za kulturu, te godišnjim festivalima kao što je „Beransko kulturno ljeto“, grad se može pohvaliti snažnom kulturnom tradicijom. Ipak, nedostatak kulturnih događaja tokom cijele godine predstavlja istovremeno i izazov i priliku za razvoj.

Sagovornici su istakli potrebu za većim brojem događaja kao što su koncerti, festivali i predstave, koji bi doprinijeli izgradnji jače zajednice. Takođe, neke dragocjene tradicije, poput šetnje maturanata ulicom, predstavljaju jedinstveni zaštitni znak grada, koje učvršćuju njegov kulturni identitet.

Kultura može imati transformativnu moć za Berane, jer može poslužiti kao sredstvo za zbližavanje ljudi i izgradnju harmonične zajednice. Pored toga, raznovrsni kulturni događaji mogu privući više posjetilaca koji traže autentična kulturna iskustva, što bi moglo doprinijeti ekonomskom razvoju Berana.

Turizam i priroda

Berane posjeduje ogroman potencijal da se razvije u prosperitetnu turističku destinaciju. Posebno se ruralni turizam izdvaja kao značajna prilika zahvaljujući prirodnim ljepotama okoline, kulturnom nasljeđu i lokalnoj kuhinji.

Okolina Berana predstavlja pravu oazu za ljubitelje prirode. Planina Bjelasica nudi mogućnosti za planinarenje i istraživanje. Katuni, tradicionalna sezonska naselja koja koriste planinski stočari za ljetnju ispašu, imaju potencijal da pruže jedinstvena i autentična turistička iskustva.

Bogato kulturno nasljeđe Berana, uključujući arheološke lokalitete iz bronzanog doba i vjerske objekte poput pravoslavnog manastira Đurđevi stupovi iz 13. vijeka, predstavlja dragocjeni resurs za održivi razvoj turizma. Takođe, predstavljanje lokalne kuhinje na sajmovima hrane prepoznato je kao alat za jačanje zajednice i razvoj turizma.

Pored toga, rijeka Lim nudi mogućnosti za aktivnosti poput kajakaštva i mušičarenja, što bi dodatno obogatilo turističku ponudu Berana.

Aktivno građanstvo

Potencijali Berana mogu se u potpunosti ostvariti kroz aktivno učešće građana u procesima od značaja za javnost. Međutim, prepoznato je nekoliko izazova u tom pogledu. Naime, nizak nivo građanskog aktivizma otežava uključivanje građana u oblikovanje budućnosti grada. Takođe, političke podjele, slaba institucionalna saradnja i ograničena odgovornost predstavljaju prepreke za učešće građana u kreiranju politika. U cilju stvaranja bolje budućnosti, u Beranama bi trebalo promovisati transparentno participativno planiranje, unaprijediti institucionalnu saradnju i komunikaciju, te podstaći uključivanje građana.

4

Strategija, vizija i ciljevi

4.1 Vizija projekta

Opšti cilj projekta je da se **poboljšanje kvaliteta života u Beranama podsticanjem održive urbane mobilnosti, unapređenjem zelenih površina, podsticanjem pristupačnosti i inkluzivnosti i obezbjeđivanjem dobrog upravljanja.**

Nakon analize trenutne situacije, intervjua sa zainteresovanim stranama i inputa sa radionice sa širom grupom, ULG je izradila zajedničku viziju željene urbane budućnosti Berana. To je postignuto kroz dubinske konsultacije sa različitim zainteresovanim stranama, kroz otvoreni dijalog i aktivnosti zajedničkog kreiranja rješenja.

Zajednička vizija Berana je sljedeća:

Berane je dinamičan društveni, ekonomski i kulturni centar sjevera Crne Gore. Kao oaza mira, naš grad je mjesto u koje ljudi dolaze, a ne iz koga odlaze. Primjenjujući zelena i pametna rješenja, Berane je lider u energetskej efikasnosti, održivosti i inovacijama, i služi kao primjer prosperiteta u zemlji i šire.

Naši građani prosperiraju u okruženju koje na prvo mjesto stavlja njihov kvalitet života, čineći ih srećnim, zdravim i ispunjenim. Od najmlađih do najstarijih, svi imaju osjećaj pripadnosti našoj inkluzivnoj zajednici.

Pješačke zone i biciklističke staze podstiču aktivan način života, a centar grada bez automobila predstavlja središte društvenih zbivanja. Grad obiluje kvalitetnim zelenim površinama i atraktivnim sadržajima, uključujući čistu rijeku Lim kao glavnu znamenitost. Raznovrsna turistička i kulturna ponuda Berana privlači posjetioce iz cijelog svijeta, čime se jača ekonomija grada.

4.2 Ciljevi projekta

IAP počiva na 6 strateških ciljeva koji se odnose na integrisanu viziju projekta i četiri glavne teme Mreže za planiranje aktivnosti (30-minutna područja, zelene zajednice, pristupačni i gostoljubivi gradovi i dobro upravljanje). Strateški ciljevi su sljedeći:

Strateški cilj 1: Podsticanje održive mobilnosti i pristupačnosti

Ovaj cilj usmjeren je na transformaciju Berana u grad koji daje prednost zdravim stilovima života i smanjuje oslanjanje na automobile. Da bi se poboljšali uslovi za pješaćenje i upotrebu bicikla, Opština će raditi na poboljšanju pješačke infrastrukture, izgradnji biciklističkih staza i primjeni mjera za poboljšanje bezbjednosti u saobraćaju. Pored toga, napor će biti usmjeren na obezbjeđivanje pristupa uslugama javnog prevoza u urbanim i seokim područjima, sa fokusom na omogućavanje lakše pristupačnosti za one koji žive u ruralnim djelovima opštine.

Strateški cilj 2: Proširenje zelene infrastrukture

Ovaj cilj se odnosi na to da Berane postane grad sa brojnim mogućnostima za rekreaciju na otvorenom i pristup zelenim površinama, kako bi se poboljšalo fizičko i mentalno zdravlje stanovnika. Opština će nastojati da proširi zelene površine u gradu, kao što su parkovi, bašte i trgovi. Takođe će kreirati prostore namijenjene za dječiju igru, sportske i rekreativne aktivnosti.

Strateški cilj 3: Poboljšanje turističkog imidža Berana

Ovaj cilj usmjeren je na unapređenje turističke ponude Berana kako bi se privukli turisti, sa posebnim naglaskom na ruralna i kulturna iskustva. To podrazumijeva podršku promociji kulturnog i historijskog nasljeđa, prirodnih ljepota, događaja itd. Pored toga, biće uloženi napor da se stvori prijatno i pristupačno okruženje za posjetioce, nastojeći da infrastruktura, usluge i informacije budu prilagođeni različitim potrebama turista.

Strateški cilj 4: Izgradnja inkluzivne zajednice

Ovaj cilj usmjeren je na stvaranje inkluzivnog društvenog okruženja za sve građane, bez obzira na njihove sposobnosti. Poseban naglasak biće stavljen na to da ulice postanu prijatna mjesta za boravak. Takođe će se osigurati da se svi stanovnici osjećaju dobrodošlo i osnaženo da učestvuju u životu grada, čime se promoviše snažan osjećaj zajedništva i pripadnosti.

Strateški cilj 5: Unapređenje kulturnog života Berana

Ovim ciljem se nastoji obogatiti kulturni život Berana kroz razvoj i podržavanje raznovrsnih cjelogodišnjih događaja, kulturnih manifestacija, uključujući koncerte, festivale i predstave. Takođe, imajući u vidu bogato kulturno nasljeđe Berana, Opština će nastojati da promoviše i očuva lokalnu kulturnu baštinu i tradiciju, kako bi privukla posjetioce i ojačala lokalni identitet.

Strateški cilj 6: Podsticanje učešća građana u procesima planiranja

Ovim ciljem se naglašava učešće građana kao osnovni instrument u obezbjeđivanju transparentnih i efikasnih planskih procesa. Njime se Opština Berane ohrabruje da konsultuje i uključi građane u planiranje od samog početka, posebno kada je reč o infrastrukturi. Potrebno je njegovati kulturu planiranja zasnovanu na dijalogu, otvorenoj komunikaciji i saradnji sa građanima, kao i zajedničko osmišljavanje kao inovativnog metoda kreiranja politika.

4.3 Izazovi integracije

Strateški naponi u okviru Integrisanog akcionog plana Berana usmjereni su na revitalizaciju javnog prevoza, unapređenje zelene infrastrukture, valorizaciju turističkog potencijala, inkluzivan i pristupačan urbani dizajn, kao i na obezbjeđivanje dobrog upravljanja i aktiviranja građana. Ove oblasti su usklađene sa opštim ciljem unapređenja kvaliteta života u Beranama i dobro se poklapaju sa prioritetima programa URBACT, koji se prožimaju kroz sve aktivnosti. Takav pristup doprinosi boljem kvalitetu života za sve stanovnike.

U cilju usklađivanja sa opštim ciljem IAP, sljedeće oblasti zahtijevaju strateški fokus:

Revitalizacija javnog prevoza

Uspostavljanje sistema javnog prevoza, obezbjeđivanje adekvatne međugradske povezanosti i unapređenje veza između ruralnih i urbanih područja smanjilo bi oslanjanje na privatne automobile. Ovo je u skladu sa Strateškim ciljem 1. Ulaganja u trotoare, biciklističke staze i zone prilagođene pješacima dade dodatni doprinos ovim naporima, jer će se unaprijediti pristupačnost i inkluzivnost.

Unapređenje zelene infrastrukture

Proširenje i modernizacija zelenih površina kao što su parkovi, igrališta i otvoreni sportski teren su od ključnog značaja za poboljšanje fizičkog i mentalnog zdravlja stanovnika. Ovo služi kao potpora Strateškom cilju 2. Poboljšanje rekreativnih sadržaja duž rijeke Lim i uvođenje urbanih zelenih rješenja poput mikrolokacija (džepnih parkova) ojačaće kvalitet života u Beranama.

Valorizacija turističkog potencijala

Neiskorišćeni kulturni i prirodni resursi Berana predstavljaju značajan turistički potencijal. Jačanje eko-turizma, ruralnog turizma i kulturnih programa tokom cijele godine u skladu je sa Strateškim ciljevima 3 i 5. Unapređenjem infrastrukture za posjetioce i promocijom događaja vezanih za lokalne tradicije, Berane može privući turiste i podstaći lokalnu ekonomiju.

Inkluzivni i pristupačni urbani dizajn

Obezbjeđivanje pristupačne infrastrukture za sve, posebno za osobe sa invaliditetom, garantuje jednakost i inkluzivnost. Davanje prioriteta pristupačnosti prilikom projektovanja ulica, javnih prostora i javnih objekata u skladu je sa Strateškim ciljem 4 i doprinosi viziji Berana kao grada koji je otvoren i gostoljubiv za sve stanovnike i posjetioce.

Dobro upravljanje i aktiviranje građana

Transparentno upravljanje i participativno planiranje ključni su za ostvarenje projektne vizije. Podsticanje aktivnog građanstva kroz mehanizme zajedničkog dizajna i institucionalnu saradnju usklađeno je sa Strateškim ciljem 6. Osaživanje zajednica da učestvuju povećava povjerenje u institucije i osigurava da urbano planiranje bude usmjereno ka građanima.

Načela programa URBACT koja se prožimaju kroz sve oblasti – digitalne, zelene i rodne politike – integrisane su na sljedeći način:

Rodna ravnopravnost: Primjena inkluzivnih praksi u projektovanju koristiće svim polovima, posebno ženama koje se često više oslanjaju na javni prevoz ili hodanje. Rješavanjem problema mobilnosti i unapređenjem pristupačnosti uslugama, Berane integriše rodno osjetljive pristupe u svoje strateške planove.

Zelene politike: Promocijom održive mobilnosti, širenjem urbanog zelenila i podrškom eko-turizmu, IAP je usklađen sa zelenim politikama. Biciklističke staze, zelene javne površine i revitalizacija rijeke Lim učvršćuju viziju Berana kao zelene zajednice.

Digitalne politike: Uvođenjem digitalnih platformi za uključivanje građana jača se participacija i transparentnost. Na primjer, aplikacije za prijavu komunalnih problema mogu povećati odgovornost institucija i ojačati povjerenje građana u lokalnu upravu. Takođe, turistička ponuda bi imala koristi od promocije putem namjenskog sajta lokalne turističke organizacije ili digitalnih kampanja.

4.4 Logički okvir

Logički okvir Plana zasniva se na temama koje se prožimaju kroz sve diskusije, strateškim ciljevima i širem spisku integrisanih mjera koje su predložene tokom procesa zajedničkog planiranja sa zainteresovanim stranama. Logički okvir predstavljen je u nastavku.

INTEGRATED ACTIONS & STRATEGIC FRAMEWORK

5

Pilot akcije

5.1 Pilot akcija 1:

Sadnja drveća i revitalizacija parka

U septembru 2024. godine, Opština Berane sprovela je pilot akciju usmjerenu na sadnju drveća i revitalizaciju parka duž glavne obilaznice pored rijeke Lim i u susjednom Limskom parku.

Ova akcija obuhvatila je sadnju drveća duž obilaznice, a vrste su odabrane u konsultaciji sa stručnjacima. Sadnja ovih stabala unaprijediće lokalno okruženje i pružiti hladovinu i zaštitu od vremenskih uslova, čime će se poboljšati vizuelni doživljaj i atraktivnost ove zone nadomak centra grada.

Istovremeno, sprovedene su aktivnosti na revitalizaciji obližnjeg Limskog parka. To je učinjeno kroz postavljanje novih klupa i kanti za otpatke, kako bi park postao prijatniji i funkcionalniji prostor za stanovnike koji traže mjesto za odmor i rekreaciju.

Ove aktivnosti, sprovedene uz angažovanje lokalnih opštinskih službi i volontera, značajno su povećale zelene površine i doprinijele ukupnom unapređenju urbanog ambijenta na ovim lokacijama. Realizovana akcija pokazuje posvećenost unapređenju javnih prostora u Beranama.

5.2 Pilot akcija 2: Obilježavanje Dana planete Zemlje

Povodom Dana planete Zemlje, 22. aprila, Opština Berane organizovala je niz događaja posvećenih zaštiti životne sredine, edukaciji i promociji održivog transporta. Aktivnosti su započele na sam Dan planete Zemlje transformacijom zapuštenog prostora ispred OŠ „Vukašin Radunović“ u mikrolokaciju (džepni park). Ova inicijativa obuhvatila je sadnju novih stabala, temeljno čišćenje i uklanjanje otpada, farbanje „zelenog ostrva“, te postavljanje pločica radi unapređenja funkcionalnosti i izgleda ovog prostora. U akciju su bili uključeni zaposleni iz nadležnih opštinskih sekretarijata, predstavnici Agencije za zaštitu životne sredine Crne Gore i učenici pomenute škole, koji su zajedno doprinijeli stvaranju atraktivnijeg i funkcionalnijeg urbanog zelenog prostora.

U saradnji sa lokalnom policijom, 24. aprila 2025. godine, organizovana je interaktivna radionica o bezbjednosti u saobraćaju u Srednjoj stručnoj školi „Vukadin Vukadinović“. Istog dana održana je i radionica o zaštiti životne sredine u OŠ „Vukašin Radunović“, gdje su predstavnici Agencije za zaštitu životne sredine održali predavanje sa ciljem podizanja svijesti i znanja među mlađim učenicima o važnosti očuvanja prirode.

Seriya događaja povodom Dana planete Zemlje završena je 26. aprila 2025. godine, kada je u Beranama organizovana prva biciklijada u okviru manifestacije „Kritična masa“. Pod sloganom „Vozi sa nama – Priroda, energija, zajedništvo“, događaj je okupio više od 50 građana, uključujući i djecu, koji su zajedno vozili ulicama Berana. Učesnici su kroz vožnju imali priliku da dožive postojeći urbani prostor na drugačiji način nego inače. Cilj vožnje bio je promocija bicikla kao održivog i zdravog načina prevoza, ali i ukazivanje na potrebu stvaranja uslova za bezbjednu i ugodnu vožnju bicikla u Beranama.

Vožnja je organizovana uz podršku Opštine Berane, Turističke organizacije Berane i NVO Biciklo.me iz Podgorice. Uprkos promjenljivom vremenu, građani su se masovno odazvali pozivu za učešće u vožnji po unaprijed utvrđenoj ruti kroz gradske ulice. Biciklijadu je obezbjeđivala lokalna policija, uz pomoć volontera iz NVO, čime je garantovana bezbjednost svih učesnika. Biciklističkom vožnjom je na uspješan način završeno obilježavanje Dana planete Zemlje u Beranama, čime je potvrđena posvećenost Opštine zelenim inicijativama i jačanju zajedništva u skladu sa projektom ECONNECTING.

6

Integrisane mjere

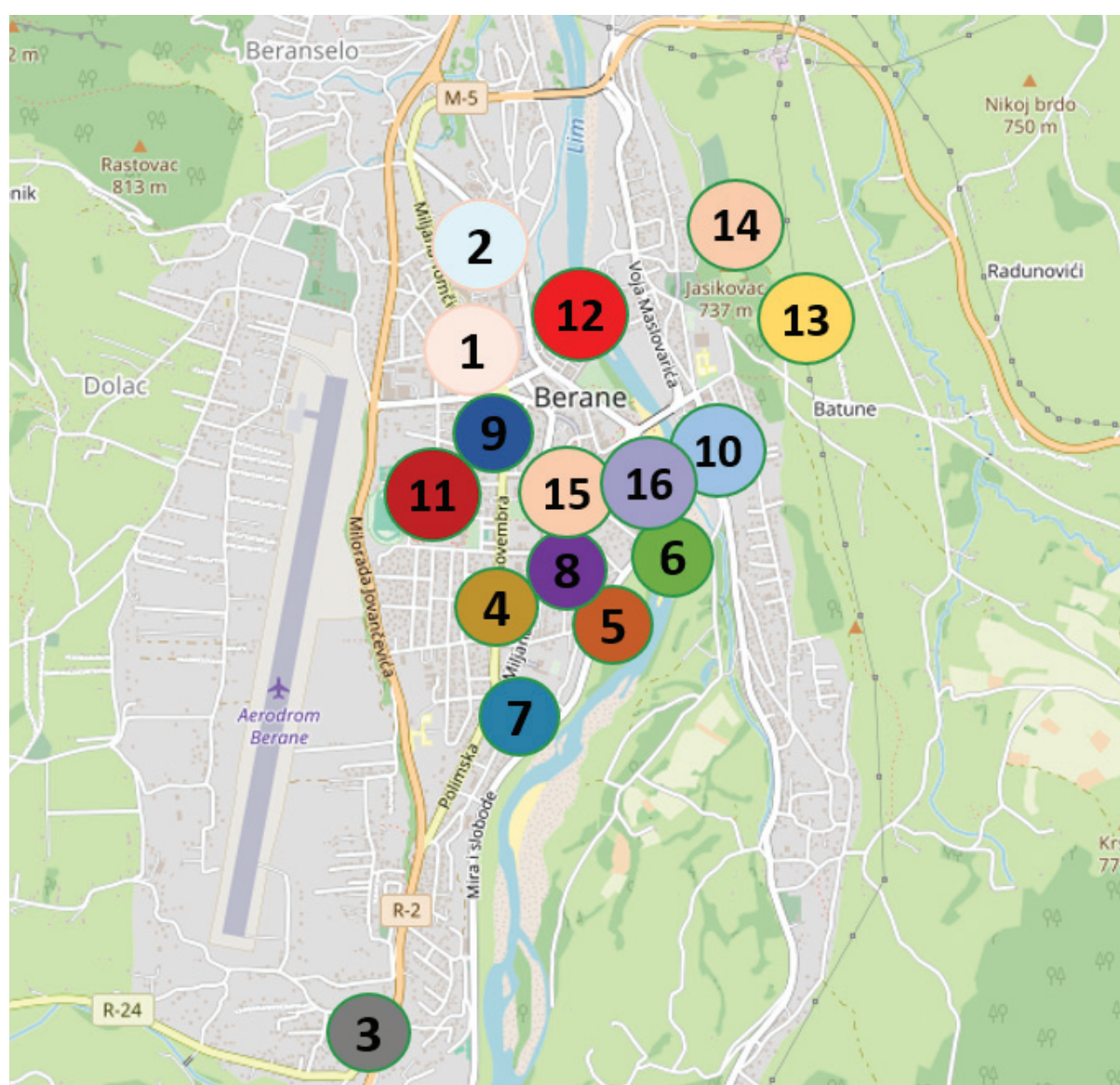
Integrisane mjere

U ovom poglavlju detaljno su opisane integrisane mjere koje čine osnovu Integrisanog akcionog plana. Mjere su razvijene u bliskoj saradnji sa ULG, čiji su članovi dali ključne sugestije u postupku utvrđivanja, dorade i odabira mjera sa šire liste predloga. Svaka mjera definisana je tako da bude usklađena sa strateškim ciljevima Plana i relevantna za četiri tematske oblasti projekta.

Ključna karakteristika ovih mjera jeste njihov integralni karakter. Svaka mjera se odnosi na najmanje jednu od četiri tematske oblasti projekta, doprinosi ostvarivanju definisanih strateških ciljeva Plana i osmišljena je tako da se na-dovezuje na ostale. Pored toga, sve integrisane mjere eksplicitno uključuju horizontalna načela programa URBACT: digitalizaciju, zelene politike i rodnu ravnopravnost.

Ukupno je osmišljeno šesnaest integrisanih mjera, koje su predstavljene u ovom dokumentu. Opis svake mjere obuhvata: kratak pregled trenutnog stanja i izazova, specifične ciljeve mjere, predložene aktivnosti, vremenski okvir implementacije, nosioca, potrebna finansijska sredstva, potencijalne izvore finansiranja i povezane rizike.

Lokacije integrisanih mjera prikazane su na grafikonu ispod. Detaljan prikaz svake mjere slijedi u nastavku.

Ilustracija 1: Mapa lokacija integrisanih mjera

6.1 Integrisana mjera 1

Naziv mjere: Reaktivacija autobuske stanice

Trenutno stanje:

Autobuska stanica u Beranama zatvorena je već više od četiri godine nakon odlaska u stečaj njenog privatnog vlasnika, kompanije Simon Voyage. Kao posljedica toga, autobusi trenutno koriste improvizovano stajalište u neposrednoj blizini stanice, što dovodi do stvaranja gužvi i pogoršane bezbjednosti za putnike i druge učesnike u saobraćaju. Stanica predstavlja ključno čvorište za lokalne, međugradske i međunarodne linije, uključujući one koje povezuju Crnu Goru sa Srbijom. Odsustvo osnovnih sadržaja za putnike, poput čekaonica, toaleta i informacija, dodatno je smanjilo kvalitet usluge.

Ciljevi: Obnoviti i modernizovati autobusku stanicu u Beranama radi bolje pristupačnosti i komfora putnika. Reaktivirana stanica će funkcionisati kao glavno čvorište mobilnosti, čime će grad biti pristupačniji za stanovnike i posjetioce, a pritom olakšati povezanost sa drugim djelovima Crne Gore i šire.

Aktivnosti:

- Preuzimanje stanice od privatnog vlasnika putem pregovora ili kupovine
- Aktiviranje upravljača stanicom stanicom (model upravljanja će biti naknadno definisan)
- Rekonstrukcija stanice: modernizacija objekta, obezbjeđivanje pristupačnosti i uvođenje osnovnih usluga za putnike
- Ugradnja dodatnih sadržaja kao što su kafić, prodavnica, kiosk, parking za bicikla, čekaonice, digitalni displeji itd., kako bi stanica postala ugodan i funkcionalan javni prostor
- Ponovno pokretanje rada autobuske stanice za sve glavne linije javnog prevoza

Nosilac: Opština Berane, Ministarstvo saobraćaja

Potrebna sredstva: 1.000.000 EUR

Mogući izvori finansiranja: Opštinski budžet, kapitalni budžet države, IPA III

Rizici: Nedostatak finansijskih sredstava

6.2 Integrirana mjera 2

Naziv mjere: Uvođenje lokalnih autobuskih linija

Trenutno stanje:

Berane nema razvijen sistem javnog gradskog prevoza, što ograničava mobilnost stanovnika urbanog i ruralnog područja. Stanovnici sela posebno imaju poteškoća u pristupu obrazovanju, zapošljavanju i osnovnim uslugama u gradskom jezgri. Nepostojanje lokalnih linija dovelo je do povećanog oslanjanja na privatne automobile i taksi prevoz, što je skupo i neodrživo. Pokušaji angažovanja privatnih prevoznika bili su ograničeni zbog niske rentabilnosti linija na relacijama kojima se vozi manji broj ljudi.

Ciljevi: Uspostaviti lokalne autobuske linije koje povezuju gradska i ruralna područja radi poboljšanja mobilnosti i pristupačnosti. Nove lokalne linije smanjiće nejednakosti unutar opštine i doprinijeti smanjenju depopulacije sela. Ove linije će biti u funkciji drugih integriranih mjera, poput uređenja pješačkih zona, bezbjednih ruta do škola i jačanja turističke ponude, čime se povećava atraktivnost i kvalitet života u Beranama.

Aktivnosti:

- Izrada studije izvodljivosti radi procjene tražnje i definisanja održivih urbanih i ruralnih linija (linije i model biće utvrđeni na osnovu studije)
- Organizovanje konkurentnog postupka za izbor prevoznika za gradske i prigradske linije ili za rješenja prevoza na zahtjev
- Obezbeđivanje subvencija ili finansijskih podsticaja za održivost linija sa manjim brojem putnika
- Izrada i sprovođenje promotivne kampanje za javni prevoz, sa fokusom na društvene mreže
- Uspostavljanje digitalne platforme za planiranje, rezervaciju i plaćanje prevoza

Vremenski okvir za realizaciju: 5 godina

Nosilac: Opština Berane (Sekretarijat za komunalno-stambene poslove, saobraćaj i zaštitu životne sredine)

Potrebna sredstva: 100.000 EUR godišnje

Mogući izvori finansiranja: Opštinski budžet, IPA III

Rizici: Nedovoljno finansijskih sredstava, politička nestabilnost, slabo interesovanje prevoznika

6.3 Integrisana mjera 3

Naziv mjere: Poboljšanje bezbjednosti na raskrsnici na putu prema Kolašinu i Andrijevici

Trenutno stanje:

Ova veoma prometna raskrsnica povezuje važne državne puteve, ali je loše projektovana, što dovodi do čestih saobraćajnih nezgoda. Nedostatak pješačke infrastrukture i mjera za smirivanje saobraćaja dodatno povećava rizike po bezbjednost učesnika u saobraćaju. Raskrsnica je postala usko grlo kako za lokalni tako i za regionalni saobraćaj.

Ciljevi: Smanjenje broja saobraćajnih nezgoda i povećanje bezbjednosti raskrsnice za motorna vozila i pješake.

Aktivnosti:

- Podnošenje predloga Upravi za saobraćaj za unapređenje bezbjednosti.
- Sprovođenje detaljne analize postojećih saobraćajnih tokova i podataka o nezgodama.
- Izrada projektnih rješenja koja uključuju pješačke prelaze, mjere za smirivanje saobraćaja i unaprijeđenu signalizaciju.
- Realizacija građevinskih radova i praćenje sprovođenja kroz redovan nadzor.

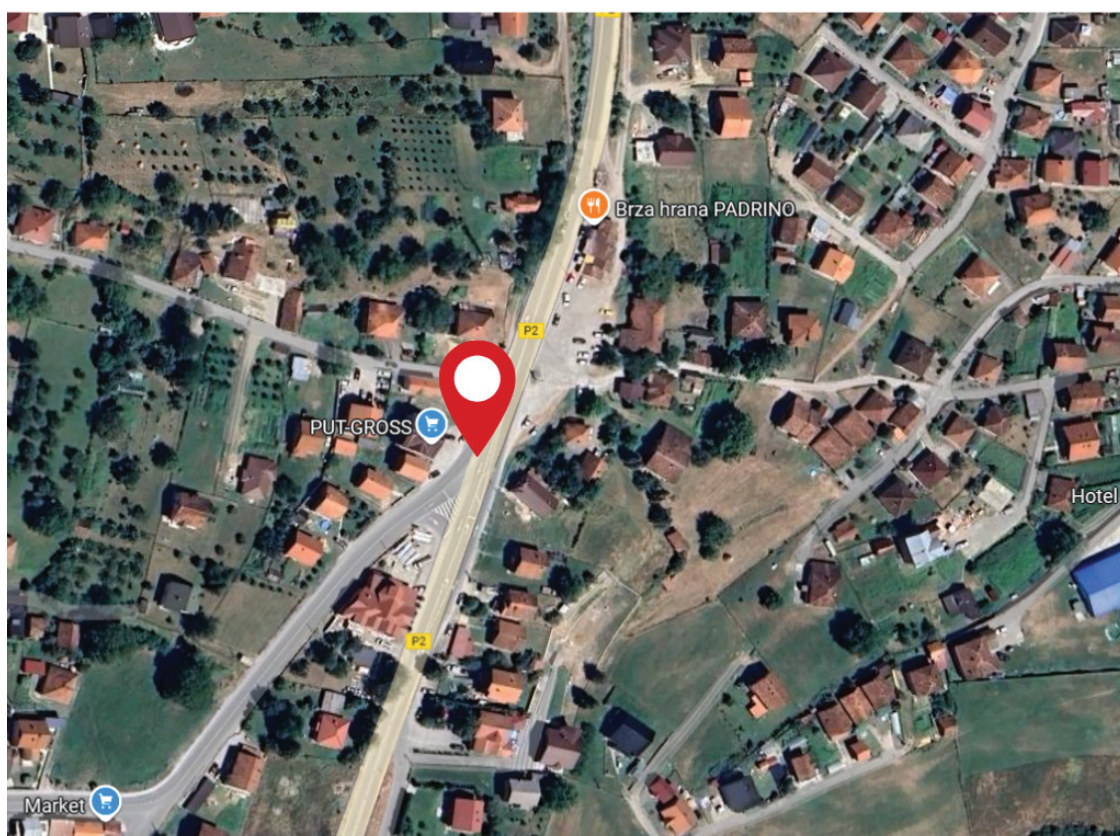
Vremenski okvir za realizaciju: 3 godine

Nosilac: Opština Berane, Ministarstvo saobraćaja, Uprava za saobraćaj, Monteput

Potrebna sredstva: 200.000 EUR

Mogući izvori finansiranja: Kapitalni budžet države, Fond za bezbjednost saobraćaja Ujedinjenih nacija

Rizici: Nedostatak finansijskih sredstava

6.4 Integrirana mjera 4

Naziv mjere: Smirivanje saobraćaja u Ulici 29. novembra i Polimskoj ulici

Trenutno stanje:

Povećani obim saobraćaja u užem gradskom jezgru Berana, naročito u Ulici 29. novembra i Polimskoj ulici, doprinosi nebezbednim ulicama i učestalim saobraćajnim nezgodama. Vozači često prekoračuju dozvoljene brzine, posebno u stambenim zonama i u blizini škola. Nedostatak infrastrukture za smirivanje saobraćaja, poput usporivača brzine ili bezbednih pješačkih prelaza, stvara opasne uslove za ranjive učesnike u saobraćaju.

Ciljevi: Povećanje bezbjednosti i smanjenje brzine kretanja vozila u Ulici 29. novembra i Polimskoj ulici.

Aktivnosti:

- Analiza saobraćajnih tokova i identifikacija rizičnih lokacija u Ulici 29. novembra i Polimskoj ulici
- Izrada i usvajanje novog plana regulacije saobraćaja sa naglaskom na zone usporenog saobraćaja
- Ugradnja fizičkih elemenata za smirivanje saobraćaja, poput usporivača brzine i izdignutih pješačkih prelaza
- Sprovođenje evaluacije primijenjenih mjera i njihovih efekata na bezbjednost učesnika u saobraćaju

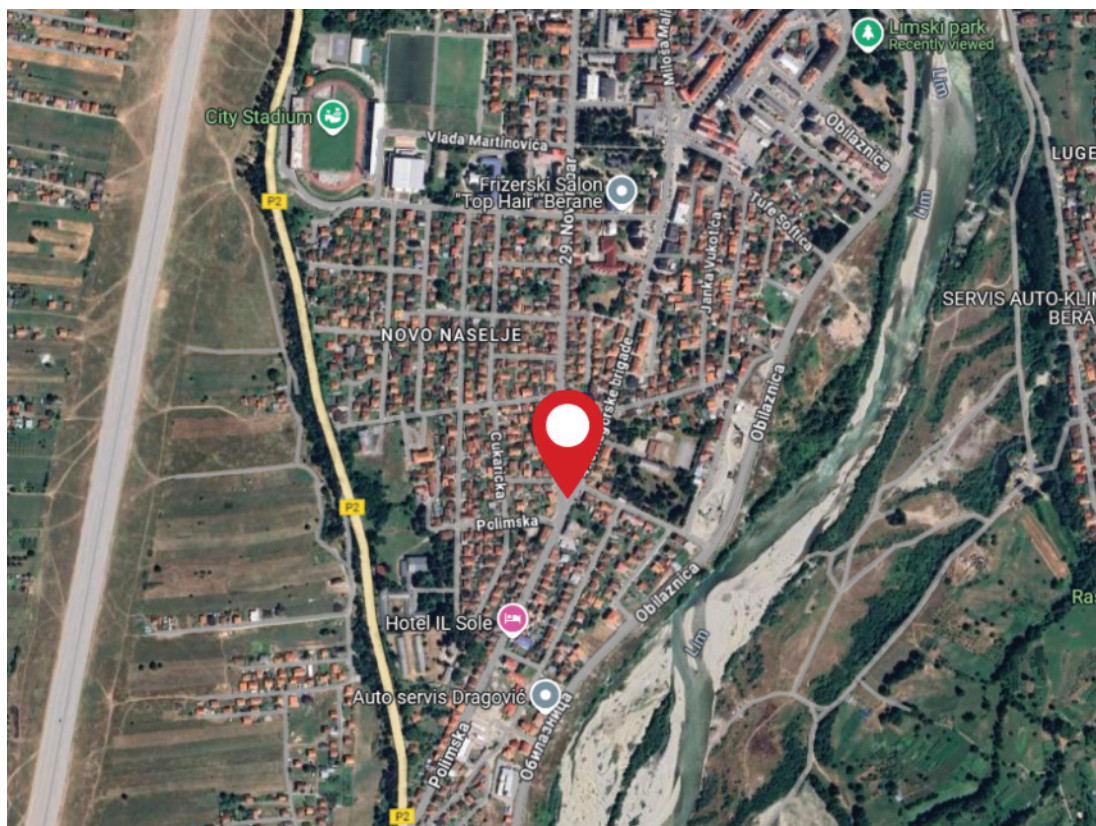
Vremenski okvir za realizaciju: 2 godine

Nosilac: Opština Berane (Sekretarijat za komunalno-stambene poslove, saobraćaj i zaštitu životne sredine)

Potrebna sredstva: 50.000 EUR

Mogući izvori finansiranja: Opštinski budžet, fondovi i programi EU, Fond za bezbjednost saobraćaja Ujedinjenih nacija

Rizici: Otpor prema promjenama, zastarjele prakse planiranja saobraćaja.

6.5 Integrirana mjera 5

Naziv mjere: Izgradnja biciklističke staze duž rijeke Lim

Trenutno stanje:

Berane nema biciklističke staze u urbanom području, što ograničava bezbjedne mogućnosti kretanja za ljude koji koriste bicikl. Sve veće interesovanje za biciklizam, kako u svrhu prevoza tako i rekreacije, naglašava potrebu za odgovarajućom infrastrukturu. Obalni prostor rijeke Lima je i dalje nedovoljno iskorišćen, iako posjeduje veliki potencijal za povezivanje biciklističkom infrastrukturu i rekreativne sadržaje.

Ciljevi:

Obezbijediti bezbjednu i atraktivnu biciklističku stazu radi unapređenja mobilnosti i mogućnosti rekreacije.

Aktivnosti:

- Identifikacija optimalne rute duž rijeke Lim, uz mogućnost saradnje sa susjednim opštinama radi formiranja jedinstvene mreže „Lim Bike“
- Integriranje rute u lokalne planske dokumente
- Izrada idejnog i glavnog projekta biciklističke staze
- Izbor izvođača radova i nadzora kroz transparentan tenderski postupak
- Izgradnja staze i promocija njene upotrebe kroz zajedničke događaje sa lokalnom zajednicom

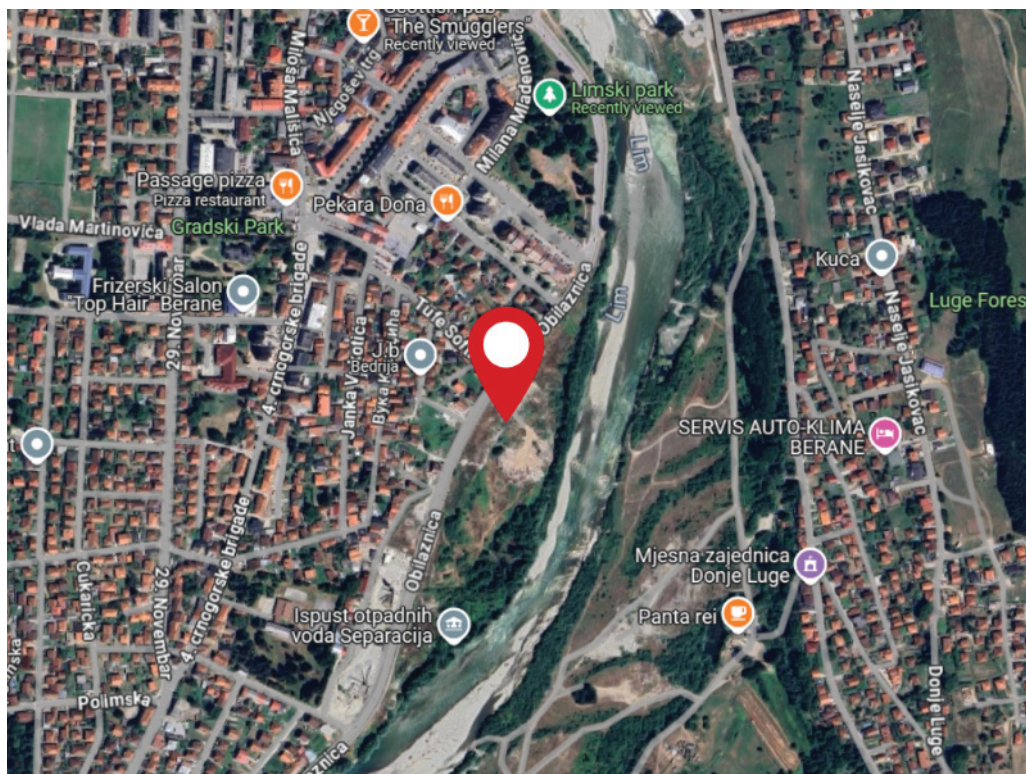
Vremenski okvir za realizaciju: 3 godine

Nosilac: Opština Berane (Sekretarijat za komunalno-stambene poslove, saobraćaj i zaštitu životne sredine), susjedne opštine

Potrebna sredstva: 400.000 EUR

Mogući izvori finansiranja: Opštinski budžet, kapitalni budžet države, IPA III, programi EU (npr. LIFE), Eko-fond

Rizici: Prostorno-planske neusklađenosti, finansijska ograničenja

6.6 Integrirana mjera 6

Naziv mjere: Revitalizacija Limskog parka

Trenutno stanje:

L Limski park, koji se nalazi u neposrednoj blizini glavne ulice u Beranama, nedovoljno je iskorišćen zbog zapuštenosti. Parku nedostaje redovno održavanje zelenih površina, uređene pješačke staze i savremeni sadržaji poput dječjih igrališta i urbanog mobilijara. Građani su više puta izrazili potrebu za unapređenjem rekreativnih kapaciteta u centralnom dijelu grada.

Ciljevi: Transformirati Limski park u atraktivan, živ i funkcionalan prostor za rekreaciju i društvenu interakciju.

Aktivnosti:

- Izrada sveobuhvatnog plana rekonstrukcije parka, uz uključivanje sugestija građana.
- Sprovođenje tendera i nadzor nad izvođenjem radova.
- Postavljanje urbanog mobilijara (klupe, stolovi, korpe za otpatke, česme) radi veće funkcionalnosti.
- Sadnja novih stabala, žbunja i niskog rastinja radi unapređenja biodiverziteta.
- Izgradnja savremenih dječjih igrališta.
- Postavljanje LED rasvjete duž staza radi bolje upotrebljivosti i bezbjednosti noću.
- Ugradnja rampi i drugih elemenata kako bi park bio pristupačan za osobe sa invaliditetom.
- Projektovanje i izgradnja otvorenog prostora za kulturne događaje i okupljanja.
- Ugradnja opreme za ulično vježbanje (street workout).

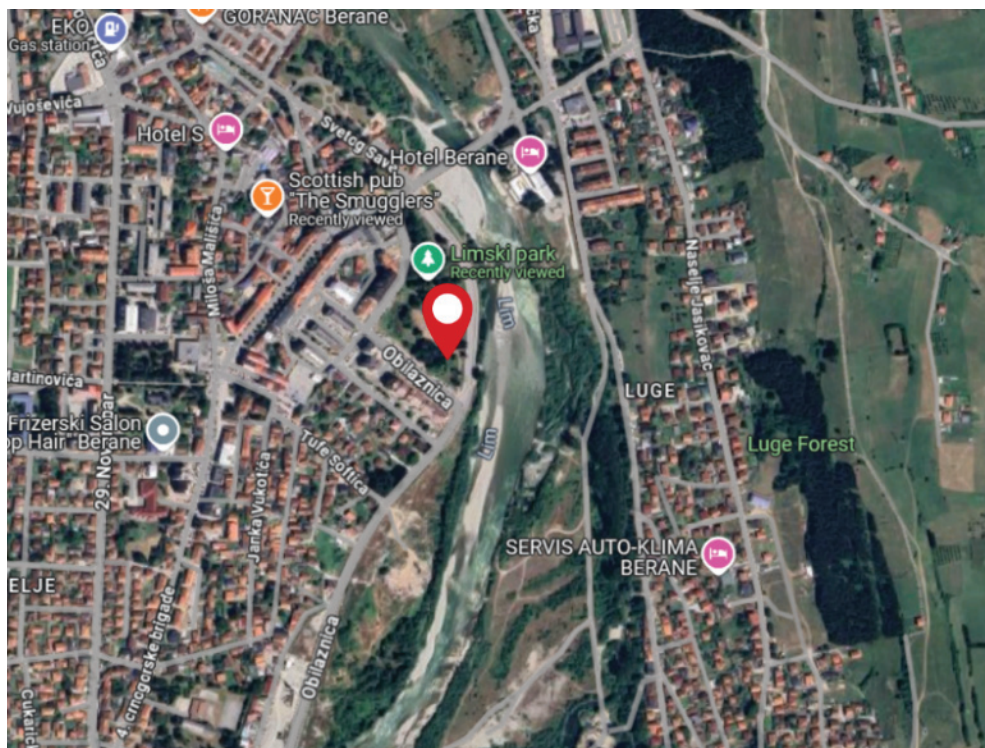
Vremenski okvir za realizaciju: 3 godine

Nosilac: Opština Berane (Sekretarijat za komunalno-stambene poslove, saobraćaj i zaštitu životne sredine), Agencija za investicije i razvoj

Potrebna sredstva: 300.000 EUR

Mogući izvori finansiranja: Opštinski budžet, kapitalni budžet države, programi EU (npr. LIFE), Eko-fond

Rizici: Nedostatak finansijskih sredstava

6.7 Integrisana mjera 7

Naziv mjere: Uređenje mikrolokacija u urbanim i ruralnim područjima

Trenutno stanje:

Razna naselja i zajednički prostori, posebno u ruralnim područjima, loše su održavani i bez estetske privlačnosti. Javne površine u blizini škola, kulturnih sadržaja i drugih ključnih objekata imaju neiskorišćen potencijal da se pretvore u mikrolokacije („džepne parkove“).

Ciljevi: Revitalizovati zapuštene prostore kako bi se unaprijedila estetska i funkcionalna vrijednost za potrebe stanovništva.

Aktivnosti:

- Identifikacija zapuštenih mikrolokacija za ciljano unapređenje u urbanim i ruralnim zonama.
- Konsultacije sa građanima o mjerama revitalizacije kroz javne forume, fokus grupe i ankete.
- Postavljanje urbanog mobilijara, opreme za vježbanje na otvorenom i pejzažnih elemenata (drveće, žbunje).
- Razvoj programa za aktiviranje građana kroz događaje na otvorenom, umjetničke instalacije i lokalna okupljanja.
- Saradnja sa školama i mjesnim zajednicama radi obezbjeđivanja dugoročne održivosti.

Vremenski okvir za realizaciju: 3 godine

Nosilac: Opština Berane, DOO Komunalne usluge Berane, Agencija za investicije i razvoj

Potrebna sredstva: 50.000 EUR

Mogući izvori finansiranja: Opštinski budžet, Eko-fond, programi EU

Rizici: Nedostatak finansijskih sredstava

6.8 Integrisana mjera 8

Naziv mjere: Promocija održive mobilnosti

Trenutno stanje:

Kampanje i događaji posvećeni održivoj mobilnosti u Beranama organizuju se rijetko i bez kontinuiteta u planiranju. Infrastruktura za kretanje pješke i biciklom je ograničena, što obeshrabruje građane da koriste ove vidove prevoza. Realizacijom pilot akcije povodom Dana planete Zemlje, Opština Berane je pokazala potencijal za promociju održive urbane mobilnosti na direktan i atraktivan način, pri čemu je uključila građane i demonstrirala praktična rješenja.

Ciljevi: Podstaci hodanje, upotrebu bicikla i druge održive vidove prevoza kroz redovnu promociju i aktivnosti u zajednici.

Aktivnosti:

- Redovno učešće u Evropskoj nedjelji mobilnosti.
- Organizacija biciklističkih i pješačkih događaja poput „kritične mase“, „Nedjelje bez automobila“, „pješački autobus“ i sl. povodom znaajnih datuma.
- Postavljanje parkinga za bicikla na više lokacija u gradu.
- Eksperimentisanje sa privremenom transformacijom ulica.
- Dodjela subvencija građanima za kupovinu bicikala.
- Sprovođenje redovnih kampanja na društvenim mrežama radi promocije održive mobilnosti.
- Podsticanje NVO sektora da sprovodi i učestvuje u kampanjama podizanja svijesti o mobilnosti.

Vremenski okvir za realizaciju: Svake godine

Nosilac: Opština Berane, škole, NVO

Potrebna sredstva: 10.000 EUR godišnje

Mogući izvori finansiranja: Opštinski budžet, programi koje finansira EU

Rizici: Politička nestabilnost, nedostatak ljudskih resursa

6.9 Integrirana mjera 9

Naziv mjere: Unapređenje pješačke infrastrukture u ulicama

Trenutno stanje:

Prigradska područja uglavnom nemaju namjenske pješačke staze, pa su stanovnici primorani da dijele kolovoz sa vozilima. U urbanim zonama postojeći trotoari su uski, loše održavani ili nepristupačni osobama sa invaliditetom. Takođe, nepropisno parkirana vozila na trotoarima dodatno otežavaju kretanje pješacima i osobama u kolicima. Pored toga, brojne pješačke površine nemaju rampe za osobe sa invaliditetom ili smanjene pokretljivosti.

Ciljevi: Stvoriti bezbjednu i pristupačnu pješačku mrežu koja povezuje ključne lokacije u Beranama

Aktivnosti:

- Mapiranje područja koja zahtijevaju unapređenje pješačke infrastrukture, uključujući prigradske puteve
- Izgradnja ili rekonstrukcija trotoara, uz poštovanje standarda pristupačnosti za osobe sa invaliditetom
- Ugradnja rampi i taktilnih staza za slabovide, kao i pristupačnih trotoara na javnim površinama
- Sprovođenje mjera kontrole parkiranja radi sprečavanja nepropisnog parkiranja na trotoarima
- Saradnja sa urbanistima radi integracije bezbjednosnih elemenata za pješake u planiranje saobraćaja

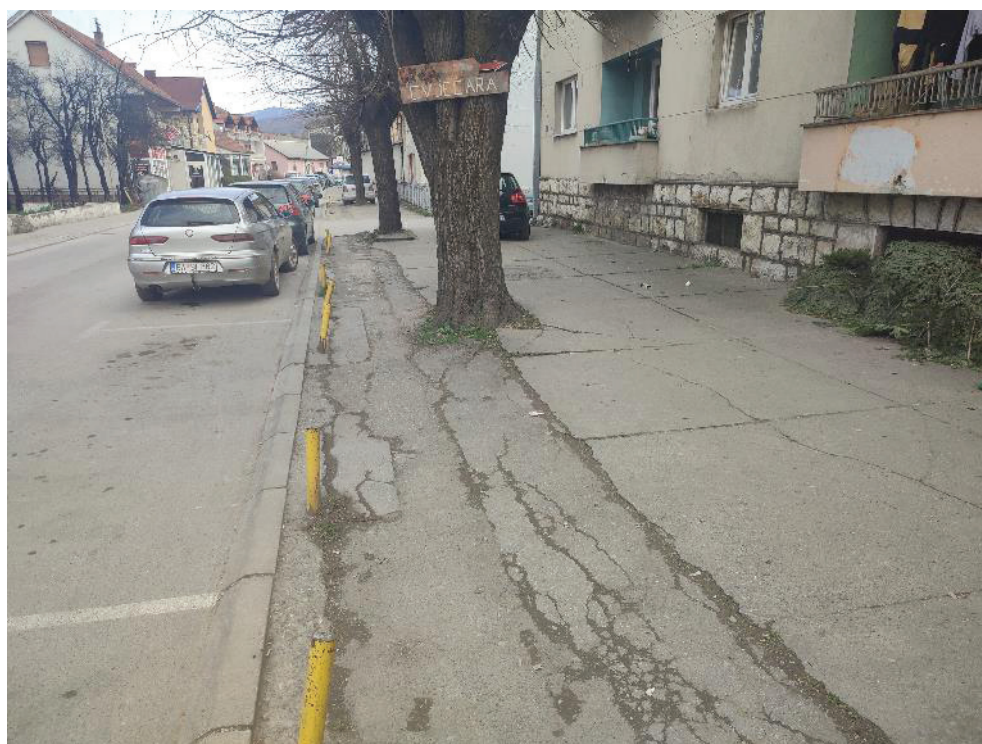
Vremenski okvir za realizaciju: 3 godine

Nosilac: Opština Berane, Agencija za investicije i razvoj

Potrebna sredstva: 50.000 EUR godišnje

Mogući izvori finansiranja: Opštinski budžet, kapitalni budžet države, IPA III

Rizici: Problemi sa eksproprijacijom zemljišta, tehnička neizvodljivost

6.10 Integrirana mjera 10

Naziv mjere: Sanacija obaloutvrde Lima

Trenutno stanje:

Obala rijeke Lima je zapuštena, sa obraslom vegetacijom i ograničenom infrastrukturom za javnu upotrebu i rekreaciju. Riječno područje ima značajan potencijal za ekološko unapređenje i razvoj rekreativnih sadržaja.

Ciljevi: Urediti obalu Lima u živopisno, funkcionalno i ekološki održivo područje za stanovnike i posjetioce.

Aktivnosti:

- Izgradnja obaloutvrda radi sprječavanja erozije i regulacije korita rijeke
- Uređenje šetališta uz rijeku sa stazama za pješake i bicikliste, klupama i drvećem
- Rekonstrukcija gradske plaže radi povećanja njene upotrebljivosti za građane

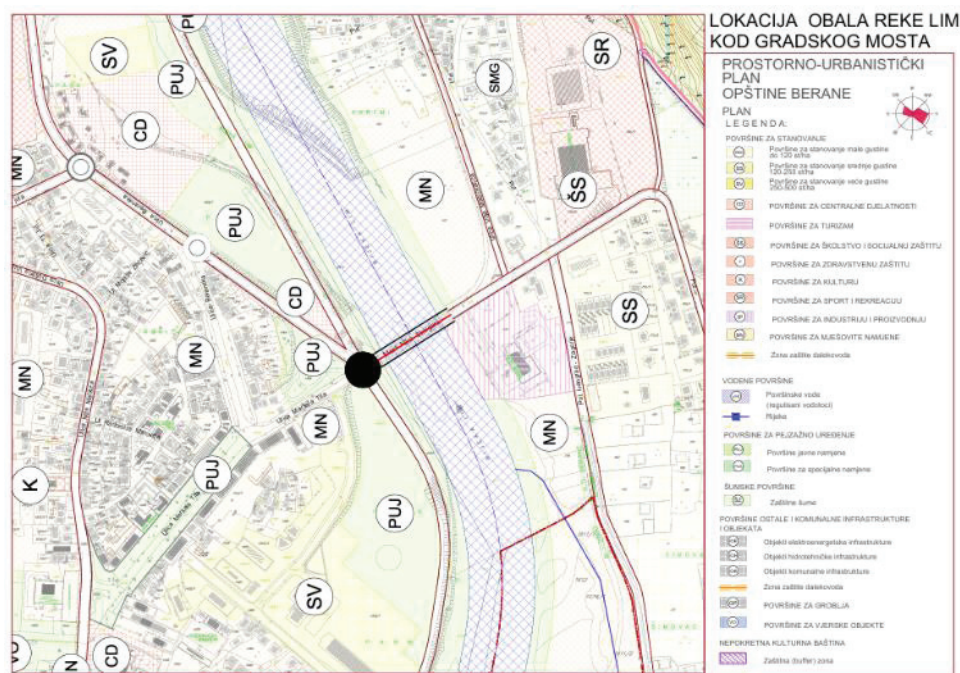
Vremenski okvir za realizaciju: 5 godina

Nosilac: Opština Berane, Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine

Potrebna sredstva: Izgradnja obaloutvrde: 4 miliona EUR; Radovi na uređenju: 20.000 EUR

Mogući izvori finansiranja: Kapitalni budžet države, Svjetska banka

Rizici: Prekoračenje troškova, neuspješni tenderi

6.11 Integrirana mjera 11

Naziv mjere: Uvođenje zona smirenog saobraćaja u blizini osnovnih škola

Trenutno stanje:

Signalizacija u zonama škola je zastarjela ili slabo vidljiva, a pješački prelazi ne ispunjavaju bezbjednosne standarde. Ulice u blizini škola imaju intenzivan saobraćaj, što dovodi do opasnih situacija za djecu, naročito u periodima dolaska i odlaska iz škole. Nedostatak adekvatnih trotoara dodatno ugrožava bezbjednost pješaka.

Ciljevi: Povećanje bezbjednosti djece u blizini škola kroz efikasne mjere smirivanja saobraćaja.

Aktivnosti:

- Obnoviti horizontalnu i vertikalnu signalizaciju, izgraditi nove trotoare i postaviti pristupne rampe blizu ulaza u osnovne škole i vrtice.
- Uvesti automatske barijere i izgraditi zaštitne ograde duž prometnih ulica u blizini osnovnih škola
- Obezbijediti poštovanje standarda školske zone kroz redovno praćenje i sprovođenje propisa.
- Obnova horizontalne i vertikalne signalizacije, izgradnja novih trotoara i ugradnja pristupnih rampi u blizini ulaza u osnovne škole
- Postavljanje automatskih rampi i zaštitnih ograda duž prometnih ulica u blizini osnovnih škola
- Obezbeđivanje usklađenosti sa standardima školskih zona kroz redovno praćenje i sprovođenje propisa

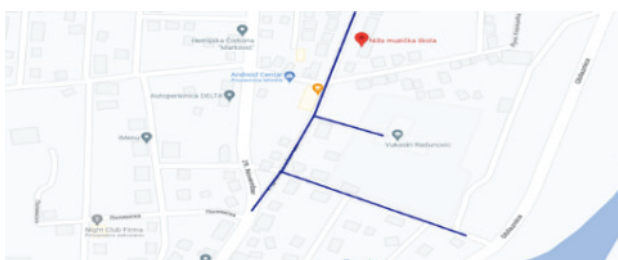
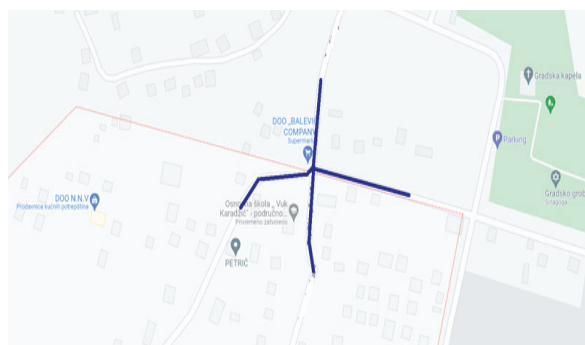
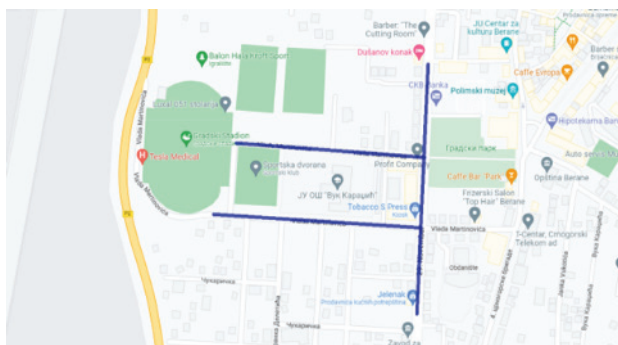
Vremenski okvir za realizaciju: 2 godine

Nosilac: Opština Berane

Potrebna sredstva: 90.000 EUR

Mogući izvori finansiranja: Kapitalni budžet države

Rizici: Izazovi u koordinaciji, nedostatak finansijskih sredstava

6.12 Integrirana mjera 12

Naziv mjere: Obezbeđivanje bezbjednih ruta do srednjih škola

Trenutno stanje:

Ključne raskrsnice u blizini srednjih škola nijesu prilagođene potrebama nemotorizovanih učesnika u saobraćaju, što stvara nebezbedne uslove za kretanje učenika. U ovim zonama nedostaje adekvatna infrastruktura za pješačke prelaze i mjere za smirivanje saobraćaja. Takođe, veliki broj srednjoškolaca živi u prigradskim naseljima i svakodnevno prelazi prometne saobraćajnice na putu do škole.

Ciljevi: Povećati bezbjednost učenika i zaposlenih na putu do i od srednjih škola.

Aktivnosti:

- Angažovati konsultanta da analizira trenutne uslove u saobraćaju i preporuči odgovarajuća bezbjednosna poboljšanja.
- Sprovesti mjere za smirivanje saobraćaja kao što su „ležeci policajci“, poboljšana signalizacija i podignuti pješački prelazi u blizini srednjih škola
- Angažovanje konsultanata za analizu postojećih saobraćajnih uslova i davanje preporuka za unapređenje bezbjednosti
- Primjena mjera za smirivanje saobraćaja, uključujući usporivače brzine, unaprijeđenu signalizaciju i izdignute pješačke prelaze u zonama srednjih škola

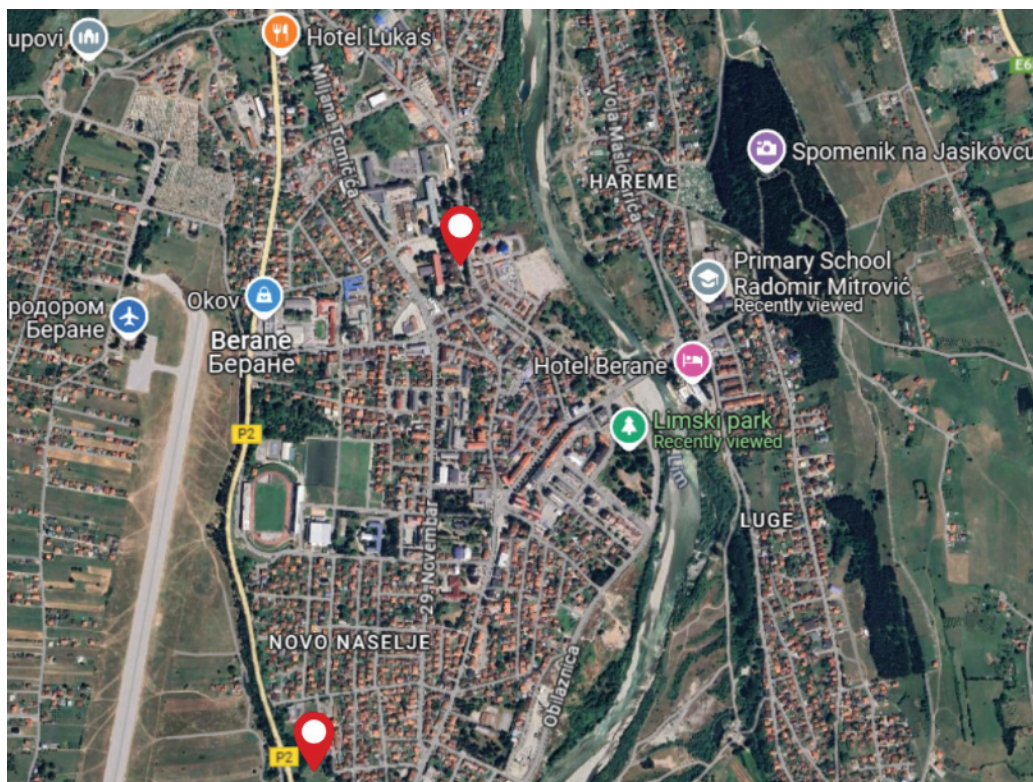
Vremenski okvir za realizaciju: 2 godine

Nosilac: Opština Berane

Potrebna sredstva: 40.000 EUR

Mogući izvori finansiranja: Kapitalni budžet države, IPA III, opštinski budžet

Rizici: Izazovi u koordinaciji, nedostatak finansijskih sredstava

6.13 Integrirana mjera 13

Naziv mjere: Unapređenje lokalne turističke ponude

Trenutno stanje:

Uprkos prirodnim ljepotama i kulturnim vrijednostima Berana, njegov potencijal za aktivni turizam nije dovoljno iskorišćen. Postoji ograničen broj obilježenih staza, vidikovaca i sadržaja koji omogućavaju planinarenje, biciklizam i druge aktivnosti na otvorenom. Marketinške aktivnosti za promociju aktivnog turizma nijesu na zadovoljavajućem nivou. Takođe, bogato kulturno nasljeđe Berana nije u potpunosti valorizovano u turističke svrhe.

Ciljevi: Pozicionirati Berane kao prepoznatljivu turističku destinaciju.

Aktivnosti:

- Izrada atraktivne internet stranice lokalne turističke organizacije
- Obilježavanje 25 km staza za planinarenje i biciklizam u ruralnim područjima
- Postavljanje vidikovaca, signalizacije i prateće opreme duž staza, ribolovnih lokacija i zona za rekreaciju
- Organizovanje kulturnih događaja, izložbi i predstava radi promocije lokalnih tradicija
- Izrada promotivnih materijala na više jezika
- Promocija ruralnih potencijala Berana putem digitalnih kampanja i saradnje sa turističkim agencijama
- Partnerstvo sa školama i NVO sektorom radi podsticanja projekata očuvanja kulturne baštine
- Razvoj ruralnog i agro-turizma, uključujući promociju lokalne gastronomije i katunskih naselja

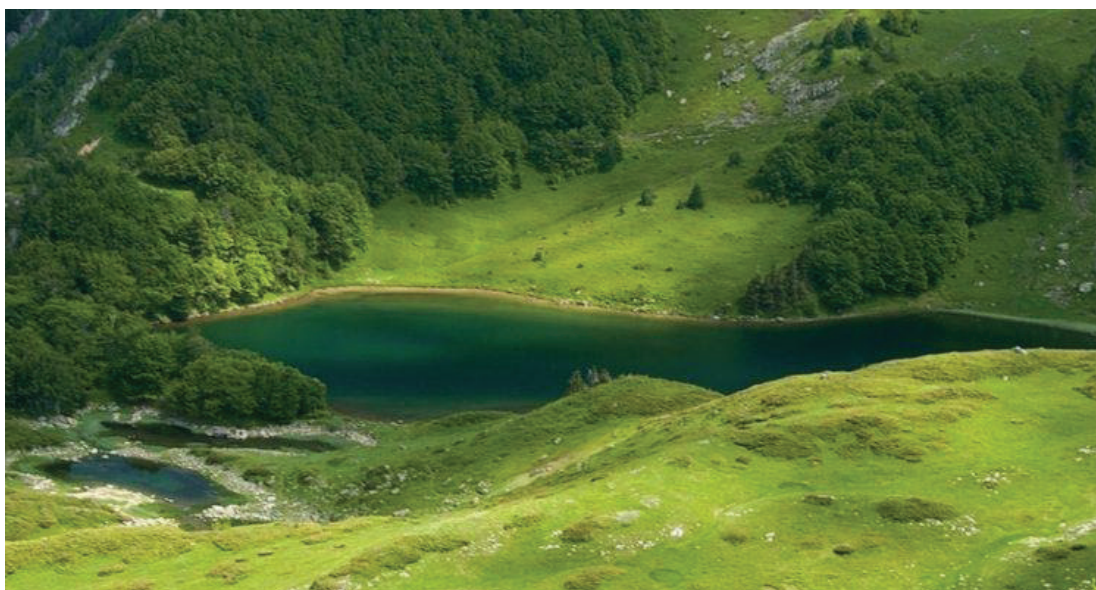
Vremenski okvir za realizaciju: 2 godine

Nosilac: Turistička organizacija Berana, Nacionalna turistička organizacija

Potrebna sredstva: 100.000 EUR

Mogući izvori finansiranja: Opštinski budžet, programi finansirani od strane EU (naročito Interreg & prekogranični programi), IPARD

Rizici: Nizak nivo svijesti o turističkim potencijalima Berana

6.14 Integrirana mjera 14

Naziv mjere: Revitalizacija park šume Jasikovac

Trenutno stanje:

Park šuma Jasikovac, historijski značajan i kulturno zaštićeni lokalitet, dom je Spomeniku slobode, koji simbolizuje otpor Berana tokom Drugog svjetskog rata. Ipak, trenutno stanje parka je nezadovoljavajuće – neredovno održavanje i nepristupačne staze ograničavaju njegov potencijal kao rekreativnog i kulturnog centra. Posljednje značajnije uređenje sprovedeno je 2015. godine. Građani su revitalizaciju parka prepoznali kao prioritet u sklopu šireg unapređenja zelene infrastrukture.

Ciljevi: Zaštititi park šumu Jasikovac i transformisati ga u atraktivan lokalitet za aktivnosti na otvorenom i kulturne događaje.

Aktivnosti:

- Obnova pješačkih staza, postavljanje rasvjete, unapređenje prostora za sjedenje i ugradnja kanti za otpatke
- Sadnja novih stabala i cvjetnih biljaka
- Postavljanje edukativne i kulturne signalizacije radi isticanja historijskog značaja parka i Spomenika slobode
- Ugradnja video nadzora radi bezbjednosti i prevencije vandalizma
- Razvoj prostora za rekreativne aktivnosti, uključujući zone za vježbanje na otvorenom i dječija igrališta

Vremenski okvir za realizaciju: 3 godine

Nosilac: Opština Berane, Agencija za investicije i razvoj

Potrebna sredstva: 300.000 EUR

Mogući izvori finansiranja: Kapitalni budžet države, opštinski budžet, programi koje finansira EU (npr. Kreativna Evropa)

Rizici: Ograničeni resursi, nedovoljno uključivanje zajednice

6.15 Integrirana mjera 15

Naziv mjere: Izgradnja garaže za parkiranje

Trenutno stanje:

Urbano jezgro Berana suočava se sa značajnim problemima vezanim za parkiranje. Nedostatak adekvatnih parking prostora u centru grada dovodi do toga da vrijedne javne površine sve više bivaju okupirane automobilima. Opština Berane je identifikovala i odredila stratešku lokaciju u blizini Limskog parka za izgradnju višespratne garaže. Ovaj planirani objekat predstavlja ključni segment šire strategije revitalizacije gradskog centra.

Ciljevi: Rješavanje nedostatka parking prostora u užem centru grada.

Aktivnosti:

- Izrada kompletne projektne dokumentacije
- Raspisivanje tendera, izbor izvođača i dodjela ugovora
- Izvođenje radova, nabavka i ugradnja opreme
- Tehnički prijem radova i izdavanje upotrebne dozvole

Vremenski okvir za realizaciju: 3 godine

Nosilac: Opština Berane, Berane Investment and Development Agency

Potrebna sredstva: 1.000.000 EUR

Mogući izvori finansiranja: Opštinski budžet

Rizici: Ograničeni finansijski resursi

6.16 Integrisana mjera 16

Naziv mjere: Rekonstrukcija Trga 21. jul

Trenutno stanje:

Trg 21. jul nalazi se na raskrsnici Glavne ulice, Gradskog parka i zgrade Opštine. Trenutno funkcioniše kao prostor otvoren za automobilski saobraćaj i taksi stajalište, čime se ne koristi njegov puni potencijal da objedini ključne znamenitosti centra grada u jedinstvenu pješačku zonu. Prenamjena trga omogućila bi stvaranje organizovanijeg, efikasnijeg i uređenijeg javnog prostora, u skladu sa planovima za uređenje prostor. Preusmjeravanjem motornog saobraćaja iz centra grada, kroz ovaj projekat bila bi uspostavljena revitalizovana zona pogodna za održavanje različitih događaja, izložbi, foruma i umjetničkih programa, čime bi se stvorilo okruženje u čijem je središtu građanin.

Ciljevi: Unaprijediti Trg 21. jul, prostor ispred zgrade Opštine, kako bi se povezao sa okolnim područjima, sadržajima i infrastrukturom

Aktivnosti:

- Raspisivanje javnog konkursa za izradu idejnog rješenja Trga 21. jul
- Izrada kompletne tehničke dokumentacije
- Obezbjedivanje finansijskih sredstava
- Raspisivanje tendera i izbor izvođača radova
- Izvođenje radova na rekonstrukciji trga.

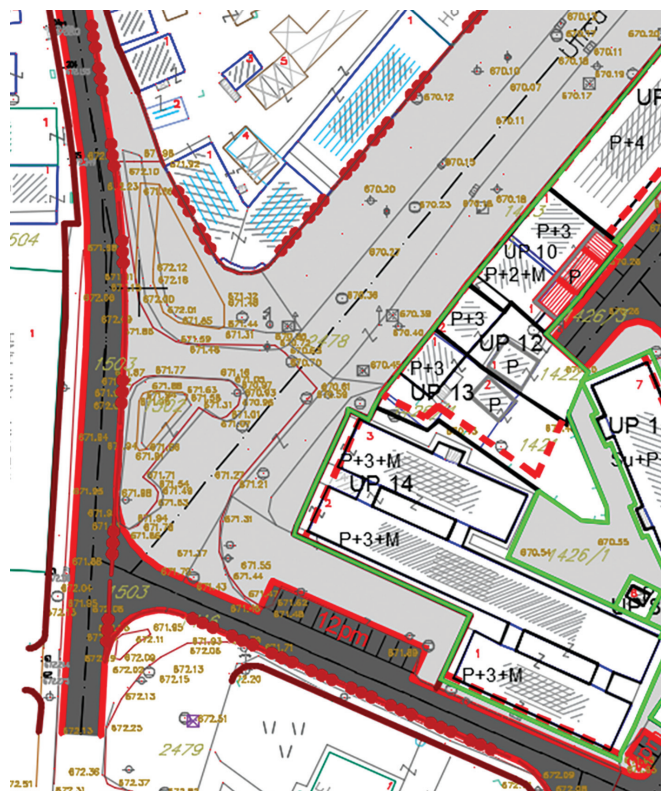
Vremenski okvir za realizaciju: 4 godine

Nosilac: Opština Berane i Vlada Crne Gore

Potrebna sredstva: 2.000.000 EUR

Mogući izvori finansiranja: Kapitalni budžet države, opštinski budžet, programi koje finansira EU

Rizici: Ograničeni resursi, nedovoljno uključivanje građana

7

Strategija implementacije

7.1 Strategija implementacije

U ovom odjeljku dat je opšti okvir za sprovođenje Integriranog akcionog plana (IAP) nakon njegovog formalnog usvajanja od strane nadležnih organa Opštine Berane. Efikasna implementacija zahtijeva strukturisan pristup kako bi se osigurala realizacija postavljenih ciljeva i očekivanih rezultata. To podrazumijeva uspostavljanje odgovarajućih mehanizama upravljanja i nadzora, uključujući jasne strukture upravljanja, aktivnu koordinaciju svih relevantnih aktera, proaktivan menadžment rizicima i dosljednu komunikaciju između ULG-a i subjekata odgovornih za izvršenje.

Važno je naglasiti da IAP predstavlja **dinamičan dokument** koji će se razvijati kroz kontinuiranu saradnju sa zainteresovanim stranama, a ne fiksni akcioni plan sa unaprijed zadatim koracima.

Ključni elementi strategije implementacije uključuju:

- **Upravljački okvir:** definisanje uloga i odgovornosti za nadzor nad procesom sprovođenja, uključujući buduću strukturu i funkcije ULG ili tijela koje će naslijediti ULG.
- **Prioritizacija mjera:** utvrđivanje jasnog redoslijeda realizacije mjera na osnovu njihove strateške važnosti, uticaja i izvodljivosti.
- **Procjena troškova i strategija finansiranja:** utvrđivanje troškova i potencijalnih izvora i mehanizama finansiranja potrebnih za realizaciju planiranih mjera.
- **Opšti vremenski okvir:** predstavljanje Gantograma koji ilustruje faze i ukupni raspored implementacije Plana.
- **Opšta procjena rizika:** utvrđivanje mogućih prepreka za realizaciju.
- **Pokazatelji:** definisanje načina mjerenja napretka i uspjeha, uključujući izbor relevantnih indikatora.

Upravljački okvir

Efikasno upravljanje predstavlja osnovu za uspješnu implementaciju Integriranog akcionog plana. Krajnja odgovornost za sprovođenje mjera iz IAP pripada nadležnim organima Opštine Berane. Ovaj okvir biće formalno utvrđen odlukom koja će pratiti usvajanje Plana u Skupštini opštine Berane. Odlukom će biti jasno utvrđene konkretne nadležnosti u pogledu realizacije, praćenja i izvještavanja.

Vodeća uloga u koordinaciji i implementaciji mjera iz Plana biće povjerena Sekretarijatu za privredu, razvoj i investicije Opštine Berane. Navedeni sekretarijat će biti odgovoran za koordinaciju realizacije mjera između opštinskih službi, praćenje napretka u odnosu na planirane aktivnosti, pronalaženje i korišćenje izvora finansiranja, integraciju mjera iz Plana u širi strateški plan razvoja opštine, kao i za uključivanje i informisanje svih relevantnih aktera radi maksimalnog učinka Plana.

ULG će biti transformisan u savjetodavno tijelo. Njegova glavna funkcija biće praćenje ukupnog napretka implementacije, davanje preporuka i predlaganje korektivnih aktivnosti u slučaju odstupanja od plana. ULG će se sastajati kvartalno radi razmatranja statusa implementacije i osiguravanja sveobuhvatnog pregleda procesa. Sastav ULG može se, prema potrebi, proširiti uključivanjem dodatnih relevantnih aktera ili stručnjaka.

Kako bi se obezbijedila odgovornost, transparentnost i političko vlasništvo nad procesom, odlukom Skupštine opštine biće precizirano tijelo koje će biti zaduženo za formalno izvještavanje o realizaciji Plana, kao i rokovi i dinamika izvještavanja.

U skladu sa prirodom Plana kao „živog dokumenta“, ULG se obavezuje da periodično ocjenjuje efikasnost plana i predlaže neophodne revizije ciljeva ili korektivne mjere za implementaciju tamo gdje se pokaže da su potrebne.

7.2 Prioritizacija mjera

Prioritizaciju mjera sprovela je ULG. Članovi ULG su ocjenjivali projekte na osnovu unaprijed definisanih kriterijuma. Svaka mjera je bodovana ocjenom od 1 do 5 za njen doprinos četiri projektne teme, kao i za njen potencijalni uticaj i izvodljivost. Za izračunavanje konačne ocjene primijenjen je ponderisani pristup: usklađenost sa četiri teme činila je 50% ukupne ocjene, dok su uticaj i izvodljivost pojedinačno činili po 25%. Konačna ocjena projekta dobijena je korišćenjem ovog ponderisanog modela.

Sljedeća tabela prikazuje ponderisane ocjene za svaku mjeru, agregirane na osnovu bodovanja koje su dali članovi ULG.

Mjera	Ocjena
Izgradnja garaže za parkiranje	3,42
Uređenje obale Lima	3,44
Revitalizacija šumskog parka Jasikovac	3,50
Uvođenje lokalnih autobuskih linija	3,52
Poboljšanje bezbjednosti na raskrsnici puta prema Kolašinu i Andrijevići	3,54
Uređenje mikrolokacija u urbanim i ruralnim područjima	3,67
Promocija održive mobilnosti	3,67
Izgradnja biciklističke staze duž rijeke Lim	3,71
Unapređenje lokalne turističke ponude	3,71
Obezbeđivanje bezbjednih ruta do srednjih škola	3,79
Smirivanje saobraćaja u ulicama 29. novembar i Polimska	3,83
Rekonstrukcija Trga 21. jul	3,96
Reaktivacija autobuske stanice	3,98
Revitalizacija Limskog parka	4,00
Uvođenje zona smirenog saobraćaja u blizini osnovnih škola	4,10
Unapređenje pješačke infrastrukture u ulicama	4,13

Na grafikonu ispod prikazane su mjere rangirane prema njihovoj ponderisanoj ocjeni.

7.3 Procjena troškova i strategija finansiranja

Efikasna implementacija Integriranog akcionog plana zahtijeva jasno razumijevanje troškova i strategija finansiranja. U nastavku je dat detaljan pregled procijenjenih troškova za svaku mjeru. U ovom odjeljku dat je pregled potrebnih finansijskih sredstava i vremenskih okvira kako bi se obezbijedila pravovremena i uspješna realizacija. Ukupni procijenjeni troškovi za sve integrisane mjere iznose 10.250.000 EUR.

Integrirana mjera	Ukupni troškovi (EUR)	Vremenski okvir
1. Reaktivacija autobuske stanice	1,000,000	1–3 godine
2. Uvođenje lokalnih autobuskih linija	100,000 / godišnje	5 godine
3. Poboljšanje bezbjednosti na raskrsnici puta prema Kolašinu i Andrijevići	200,000	3 godine
4. Smirivanje saobraćaja u ulicama 29. novembar i Polimska	50,000	2 godine
5. Izgradnja biciklističke staze duž rijeke Lim	400,000	3 godine
6. Revitalizacija Linskog parka	300,000	3 godine
7. Uređenje mikrolokacija u urbanim i ruralnim područjima	50,000	3 godine
8. Promocija održive mobilnosti	50,000 (10,000/ godišnje)	5 godine
9. Unapređenje pješačke infrastrukture u ulicama	150,000 (50,000/ godišnje)	3 godine
10. Sanacija obaloutvrde Lima	4,020,000	5 godine
11. Uvođenje zona smirenog saobraćaja u blizini osnovnih škola	90,000	2 godine
12. Obezbeđivanje bezbjednih ruta do srednjih škola	40,000	2 godine
13. Jačanje turističke ponude	100,000	2 godine
14. Revitalizacija park šume Jasikovac	300,000	3 godine
15. Rekonstrukcija Trga 21. jul	2,000,000	5 godine
16. Izgradnja garaže za parkiranje	1,000,000	3 godine
Ukupno		EUR 10,250,000

Mehanizmi finansiranja

Plan je usmjeren na identifikovanje širokog spektra potencijalnih mehanizama finansiranja, čime se maksimalno jačaju mogućnosti za realizaciju i obezbjeđuje dugoročna održivost planiranih mjera. Istraživanjem različitih opcija finansiranja, uključujući međunarodne programe, donatorska sredstva, partnerstva sa finansijskim institucijama, kao i nacionalne i lokalne budžetske izvore, stvara se čvrst i otporan finansijski okvir. U nastavku su navedeni različiti mehanizmi koji će se koristiti za realizaciju ciljeva ovog akcionog plana:

Programi EU

Programi evropske teritorijalne saradnje
Urbane inovativne akcije (UIA)
LIFE
Horizont Evropa

Pretpristupni i postpristupni mehanizmi

IPA (Instrument za pretpristupnu podršku)
Evropski fond za regionalni razvoj
Kohezioni fond
Fond za pravednu tranziciju
Kreativna Evropa

Donatorski fondovi:

Njemačko društvo za međunarodnu saradnju (GIZ)
Francuska agencija za razvoj (AFD)
Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP)
UNECE
UN Habitat
Fond za bezbjednost saobraćaja Ujedinjenih nacija

Finansijske institucije

Evropska banka za obnovu i razvoj
Evropska investiciona banka
Svjetska banka
Razvojna banka Crne Gore

Lokalni/nacionalni mehanizmi finansiranja:

Opštinski budžet
Kapitalni budžet Crne Gore
Eko-fond

Izvori finansiranja:

Mjera	Procijenjeni budžet (€)	Preporučeni izvori finansiranja	Obrazloženje
1. Reaktivacija autobuske stanice	1,000,000	Kapitalni budžet države, opštinski budžet, IPA III	Djeluje kao centar urbane mobilnosti; usklađeno sa Zelenom agendom za Zapadni Balkan (održivi transport)
2. Uvođenje lokalnih autobuskih linija	100,000 / godišnje	Opštinski budžet, IPA III	Podstiče povezanost sela i grada i pristupačnost, smanjuje depopulaciju ruralnih područja, podržava SDG 11 (održivi gradovi)
3. Poboljšanje bezbjednosti na raskrsnici puta prema Kolašinu i Andrijevići	200,000	Kapitalni budžet države, Fond za bezbjednost saobraćaja Ujedinjenih nacija	Poboljšava bezbjednost saobraćaja na kritičnoj raskrsnici
4. Smirivanje saobraćaja u ulicama 29. novembar i Polimska	50,000	Opštinski budžet, EU-funded programmes, Fond za bezbjednost saobraćaja Ujedinjenih nacija	Poboljšava bezbjednost saobraćaja u urbanom jezgru, unapređuje uslove za aktivnu mobilnost i podstiče smanjenje emisija
5. Izgradnja biciklističke staze duž rijeke Lim	400,000	Opštinski budžet, programi koje finansira EU (npr. program LIFE), Eko fond	Podstiče aktivnu mobilnost, zdravlje i smanjenje emisija; unapređuje turističku ponudu i atraktivnost grada
6. Revitalizacija Linskog parka	300,000	Opštinski budžet, IPA III, program LIFE, Eko-fond	Podstiče prijatne javne prostore, javno zdravlje, urbanu biodiverzitet i adaptaciju na klimatske promjene
7. Uređenje mikrolokacija u urbanim i ruralnim područjima	50,000	Opštinski budžet, programi koje finansira EU, Eko-fond	Poboljšanje javnih prostora i životne sredine uz niske troškove
8. Promocija održive mobilnosti	10,000/ godišnje	Opštinski budžet, programi koje finansira EU	Jednostavne i efektivne kampanje podizanja svijesti za promjenu mobilnosti, posebno aktivnog kretanja
9. Unapređenje pješačke infrastrukture u ulicama	50,000/ godišnje	Opštinski budžet, kapitalni budžet države, IPA III	Poboljšava uslove za pješaćenje i podstiče pristupačnost, inkluziju i bezbjednost

10. Sanacija obaloutvrde Lima	4,020,000	Kapitalni budžet države, World Bank	Omogućava kontrolu poplava i stabilizaciju zemljišta, uz stvaranje rekreativnih mogućnosti
11. Uvođenje zona smirenog saobraćaja u blizini osnovnih škola	90,000	Kapitalni budžet države	Poboljšava bezbjednost djece i podstiče bezbjedne rute do škola
12. Obezbeđivanje bezbjednih ruta do srednjih škola	40,000	Kapitalni budžet države, IPA III, opštinski budžet	Poboljšava bezbjednost djece i podstiče bezbjedne rute do škola
13. Jačanje turističke ponude	100,000	Opštinski budžet, programi koje finansira EU (naročito Interreg & programi prekogranične saradnje), IPARD	Promoviše Berane kao atraktivnu i prepoznatljivu turističku destinaciju
14. Revitalizacija park šume Jasikovac	300,000	Kapitalni budžet države, opštinski budžet, programi koje finansira EU (npr. Kreativna Evropa)	Obezbeđuje očuvanje kulturnog nasljeđa i zaštitu od propadanja, dok promoviše lokalno kulturno nasljeđe i podržava razvoj turizma
15. Rekonstrukcija Trga 21. jul	1,000,000	Opštinski budžet	Cilj je unapređenje komunalnog reda i optimalno korišćenje javnih prostora premještanjem uličnog parkiranja
16. Izgradnja garaže za parkiranje	2,000,000	Kapitalni budžet države, opštinski budžet, EU funded programmes	Poboljšava pješačku pristupačnost i bezbjednost saobraćaja, dok vraća javni prostor od automobila i stvara prijatniji centar grada

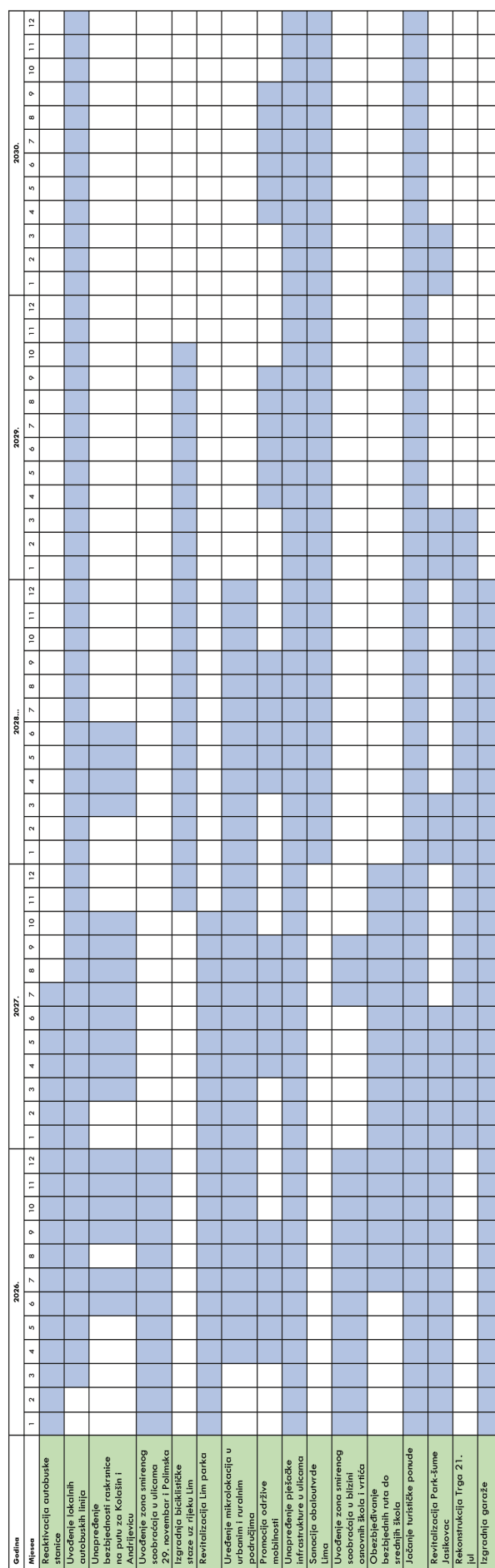
Paketi integrisanih mjera

Kako bi se ostvario maksimalni uticaj predloženih mjera i poboljšao njihov potencijal za finansiranje, komplementarne akcije su objedinjene u pakete, grupisane prema četiri tematske oblasti projekta. Ovakav pristup stvara sinergije među mjerama i pomaže u prevazilaženju prepreka za sprovođenje, obezbjeđujući da mjera djelotvorno doprinose strateškim ciljevima IAP-a

Tema	Mjere u paketu	Potencijalni izvori finansiranja
30-minutne teritorije	IA1, IA2, IA3, IA4, IA11, IA12, IA 15	PA III – Održiva povezanost, Plan rasta za Zapadni Balkan, Svjetska banka, Fond Ujedinjenih nacija za bezbjednost saobraćaja
Zelene zajednice	IA5, IA6, IA10, IA14	IPA III, LIFE Programme, Kreativna Evropa, Interreg & programi prekogranične saradnje, Eko-fond
Pristupačni i gostoljubivi gradovi	IA7, IA 9, IA13, IA 16	IPA III, IPARD, LIFE, Interreg & programi prekogranične saradnje
Dobro upravljanje	IA 8, IA13, IA 14	IPA III, Interreg & programi prekogranične saradnje

7.4 Opšti vremenski okir

Gantov dijagram

7.5 Opšta procjena rizika

Na osnovu rizika identifikovanih u okviru pojedinačnih integrisanih mjera, opšta procjena rizika za ovaj akcioni plan prepoznaje nekoliko ključnih potencijalno problematičnih oblasti koje bi mogle uticati na uspješnu implementaciju i ostvarivanje njegovih ciljeva. Ovi rizici se mogu kategorisati na sljedeći način:

Finansijska održivost:

Ograničeni finansijski resursi predstavljaju najizraženiji rizik za realizaciju Integriranog akcionog plana. Kašnjenja u obezbjeđivanju sredstava ili budžetska umanjivanja mogu ugroziti napredak. Diverzifikacija izvora finansiranja, uključujući državni budžet i projekte EU, od suštinskog je značaja za ublažavanje ovog rizika.

Izazovi u koordinaciji:

Efikasna saradnja između organa Opštine Berane, kao i saradnja sa drugim zainteresovanim stranama, od izuzetnog je značaja za uspješnu implementaciju. Jasno definisane uloge, redovna komunikacija i otporne upravljačke strukture predstavljaju način za rješavanje ovih rizika.

Tehnički izazovi:

Mjere koje uključuju razvoj infrastrukture mogu se suočiti sa pitanjima tehničke izvodljivosti, uključujući eksproprijaciju zemljišta i složene inženjerske zahtjeve. Mogućnost neuspješnih tendera takođe predstavlja rizik za vremenski okvir i proces javnih nabavki. Studije u ranoj fazi i konsultacije sa stručnjacima mogu pomoći u svođenju ovih rizika na minimum.

Uključivanje zainteresovanih strana:

Neke mjere u velikoj mjeri zavise od podrške građana i učešća zainteresovanih strana. Otpor prema promjenama ili nedovoljno uključivanje javnosti u planiranje i implementaciju mogu umanjiti uticaj plana. Kampanje podizanja svijesti i participativni procesi planiranja ključni su za jačanje podrške.

Ekološki i regulatorni rizici:

Projekti koji utiču na prirodne resurse, kao što su sanacija obaloutvrde Lima ili Limski park, moraju biti u skladu sa propisima u oblasti zaštite životne sredine. Nepoštovanje propisa moglo bi dovesti do kašnjenja ili pravnih problema. Zato su rane procjene uticaja na životnu sredinu od suštinskog značaja.

Proaktivnim rješavanjem ovih rizika, Plan može efikasno postići svoje ciljeve, donoseći korist građanima i unapređujući održivi razvoj.

Integrirana mjera	Naziv	Rizici
IA 1	Reaktivacija autobuske stanice	Nedostatak finansijskih sredstava
IA 2	Uvođenje lokalnih autobuskih linija	Nedovoljno finansijskih sredstava, politička nestabilnost, slabo interesovanje prevoznika
IA 3	Unapređenje bezbjednosti raskrsnice na putu za Kolašin i Andrijevicu	Nedostatak finansijskih sredstava
IA 4	Uvođenje zona smirenog saobraćaja u ulicama 29. novembar i Polimska	Otpor prema promjenama, zastarjele prakse planiranja saobraćaja
IA 5	Izgradnja biciklističke staze uz rijeku Lim	Prostorno-planske neusklađenosti, finansijska ograničenja
IA 6	Revitalizacija Lim parka	Nedostatak finansijskih sredstava
IA 7	Uređenje mikrolokacija u urbanim i ruralnim područjima	Nedostatak finansijskih sredstava
IA 8	Promocija održive mobilnosti	Politička nestabilnost, nedostatak ljudskih resursa
IA 9	Unapređenje pješačke infrastrukture u ulicama	Problemi sa eksproprijacijom zemljišta, tehnička neizvodljivost
IA 10	Sanacija obaloutvrde Lima	Prekoračenje troškova, neuspješni tenderi
IA 11	Uvođenje zona smirenog saobraćaja u blizini osnovnih škola i vrtića	Izazovi u koordinaciji, nedostatak finansijskih sredstava
IA 12	Obezbeđivanje bezbjednih ruta do srednjih škola	Izazovi u koordinaciji, nedostatak finansijskih sredstava
IA 13	Jačanje turističke ponude	Nizak nivo svijesti o turističkim potencijalima Berana
IA 14	Revitalizacija Park-šume Jasikovac	Ograničeni resursi, nedovoljno uključivanje zajednice
IA 15	Rekonstrukcija Trga 21. jul	Ograničeni finansijski resursi
IA 16	Izgradnja garaže	Ograničeni resursi, nedovoljno uključivanje građana

7.6 Indikatori

U ovom odjelljku dati su ključni indikatori i vremenski okvir utvrđen za svaku od mjera. Kako bi se mjerio napredak i procijenio uticaj ovih mjera, za svaku je odabran specifičan indikator. Kao što je ranije navedeno, svaka mjera povezana je sa jednom ili više ključnih tema projekta ECONNECTING: 30-minutne teritorije, uspostavljanje zelenih zajednica, stvaranje pristupačnog i prijatnog okruženja za stanovnike i posjetioce, te osiguranje dobrog upravljanja. Pokazatelji su prikazani u tabeli koja se nalazi u nastavku, uz početnu vrijednost za 2024. godinu i ciljnu vrijednost za 2030. godinu, čime se obezbjeđuje jasan okvir za praćenje i evaluaciju učinka.

ECONNECTING Tema	Mjera	Indikator	Vrijednost 2024	Cilj 2030
Održiva mobilnost Pristupačno i prijatno okruženje	Reaktivacija autobuske stanice	Status autobuske stanice	Autobuska stanica zatvorena	Autobuska stanica u potpunosti operativna
Održiva mobilnost Pristupačno i prijatno okruženje	Uvođenje lokalnih autobuskih linija	Broj lokalnih autobuskih linija	0	2
Održiva mobilnost	Unapređenje bezbjednosti na raskršnicima na putu prema Kolašinu i Andrijevići	Broj saobraćajnih nezgoda sa teškim povredama ili smrtnim ishodom	?	0
Održiva mobilnost	Uspostavljanje zona smirenog saobraćaja u Ulici 29. novembar i Polimskoj ulici	Broj primijenjenih mjera za smirivanje saobraćaja	0	10
Održiva mobilnost	Izgradnja biciklističke staze duž rijeke Lim	Broj izgrađenih kilometara biciklističke infrastrukture duž rijeke Lim	0	2
Zelene zajednice	Revitalizacija Limskog parka	Rekonstrukcija parka	Park u prvobitnom stanju	Park u potpunosti rekonstruisan i opremljen
Zelene zajednice	Uređenje mikrolokacija u urbanim i ruralnim područjima	Broj uređenih mikrolokacija (džepnih parkova)	0	5
Održiva mobilnost	Promocija održive mobilnosti	Broj aktivnosti tokom Evropske nedjelje mobilnosti	0	3 svake godine
Pristupačno i prijatno okruženje Održiva mobilnost	Unapređenje pješačke infrastrukture u ulicama	Broj postavljenih novih rampi na ivičnjacima trotoara	0	20
		Broj izgrađenih ili rekonstruisanih metara trotoara	0	2000
Zelene zajednice	Revitalizacija obale Lima	Broj revitalizovanih javnih plaža na rijeci Lim	0	1
Održiva mobilnost	Uvođenje zona smirenog saobraćaja u blizini osnovnih škola i vrtića	Broj uspostavljenih zona osnovnih škola sa pratećim mjerama	0	3
Održiva mobilnost	Obezbeđivanje bezbjednih puteva do srednjih škola	Broj uspostavljenih zona srednjih škola sa pratećim mjerama	0	2
Pristupačno i prijatno okruženje Dobro upravljanje	Jačanje turističke ponude	Operativnost internet stranice Turističke organizacije Berana	Ne postoji internet stranica	Internet stranica u potpunosti operativna
Zelene zajednice Dobro upravljanje	Revitalizacija park šume Jasikovac	Revitalizovana park šume Jasikovac	Nisu sprovedene mjere konzervacije	U potpunosti konzerviran i opremljen
Održiva mobilnost Pristupačno i prijatno okruženje	Izgradnja garaže	Broj parking mjesta u javnoj garaži u centru grada	0	100
Pristupačno i prijatno okruženje Održiva mobilnost	Rekonstrukcija Trga 21. jul	Broj metara kvadratnih Trga 21. jul pretvorenih u pješačku zonu	0	1800

Strategija komunikacije i uključivanja javnosti

Efikasna komunikacija je od suštinskog značaja u svim fazama sprovođenja Integrisanog akcionog plana, jer uspjeh svake mjere zavisi od proaktivnog angažovanja javnosti i zainteresovanih strana. Kontinuirana i transparentna komunikacija omogućuje građanima da budu informisani o napretku, čime se osigurava šira podrška i stvara osjećaj vlasništva nad transformacionim promjenama koje oblikuju njihovu zajednicu. Ovaj dvosmjerni dijalog omogućava zainteresovanim stranama da pruže konstruktivne povratne informacije radi finog podešavanja mjera, dok se široj javnosti demonstrira kako Plan konkretno poboljšava kvalitet njihovog života. Na primjer, pretvaranje Trga 21. jula u pješačku zonu zahtijeva jasno i pažljivo objašnjenje koristi vraćanja javnog prostora građanima, kako bi se povećalo razumijevanje i prihvatanje. Nasuprot tome, ukoliko mjere nisu adekvatno i pravovremeno komunicirane, postoji rizik od otpora javnosti i/ili zainteresovanih strana, što smanjuje održivost i transformacioni potencijal mjere.

Da bi se obezbijedila kvalitetna komunikacija i uključivanje javnosti, treba primijeniti sljedeća strateška načela:

Uključivanje javnosti u ranoj fazi: Pokrenuti dijalog sa pogođenim građanima i zainteresovanim stranama od najranijih faza planiranja, uz pronalaženje rješenja za potencijalne bojazni i negativne reakcije, uzimajući u obzir da je početni otpor normalan dio promjene.

Jasno komunicirati koristi: Na otvoren i iskren način objasniti prednosti svake mjere, sa posebnim fokusom na direktne koristi za ranjive grupe, kao što su djeca i osobe sa invaliditetom.

Vizuelizacija budućnosti: Koristiti vizuelizacije, poput prikaza planiranih intervencija, kako bi se olakšalo razumijevanje i podstaklo rano uključivanje građana.

Ublažavanje negativnih uticaja: Identifikovati moguće negativne efekte mjera i predložiti rješenja za uklanjanje smetnji tokom implementacije.

Informisanje javnosti: Redovno obavještavati javnost o napretku implementacije svake mjere putem različitih kanala, kao što su institucionalne internet stranice, društvene mreže i lokalni mediji (npr. Radio Berane, Berane Online).

Realizacija informativnih i promotivnih kampanja: Promovisati integrisane mjere na zanimljiv i razumljiv način. Koristiti kreativne pristupe kako bi se građanima olakšalo prilagođavanje novinama – npr. pružanjem jednostavnih vodiča za korišćenje novih usluga javnog prevoza.

Stvaranje osjećaja vlasništva: Osnajiti građane da preuzmu vlasništvo nad projektima direktnim uključivanjem u proces implementacije. Istovremeno, treba ih pozvati da daju ideje ili učestvuju u aktivnostima na kreativan način (npr. sadnja drveća u Limskom parku ili zajedničko uređenje mikrolokacija).

Izgradnja strateških partnerstava: Uspostaviti saradnju sa ključnim akterima u zajednici, kao što su nevladine organizacije, škole, sportski klubovi i mediji, radi zajedničke realizacije određenih mjera.

Angažovanje lokalnih influensera: Identifikovati i uključiti lokalne influensere i lidere u promociju mjera i njihovih koristi.

Korišćenje digitalnih alata: Unaprijediti i promovisati digitalne platforme poput „Sistem 48“, kako bi građani mogli lako prijavljivati komunalne probleme i pratiti rješenja nadležnih organa.

Promocija rezultata: Organizovati javne događaje radi proslavljanja ostvarenih rezultata zajedno sa građanima.

Podnošenje odgovornosti: Dostavljati godišnji izvještaj o statusu realizacije Plana Skupštini opštine, kako bi se povećala transparentnost i zadržala politička podrška Planu.

Digitalizacija izvještavanja o indikatorima: Razviti digitalnu platformu (dashboard) za praćenje trenutnog statusa realizacije i napretka po indikatorima, koja bi bila dostupna zainteresovanim stranama i javnosti.

PRIZNANJE:

Ovaj integrisani akcioni plan je nastao zahvaljujući učešću i doprinosu širokog kruga ljudi i entiteta koji su u velikoj mjeri podržali razvoj ovog projekta. Opština Berane iskreno priznaje i cijeni napore svih.

RRC ORMOŽ

Dominik Bombek
Nina Prelog
Matej Rogac
Matjaž Kosi
Tina Koler

OPŠTINA VEST MANI

Georgios Chioureas
Anna Nickitopoulou
Christina Nifakou
Costas Karberis
Maria Peristeri
Adriana Nikoloudi
Peggy Theodoropoulou
Ioulia Exarchoule

OPŠTINA ENIS

Niamh O'Connor
Kennas Fitzsimons
Caroline O'Connor
Eamon O'Dea
Leonore O'Neill

OPŠTINA NADŽIKALO

Henrietta Herbák
Sándor Véghseő
Mária Bereczki
László Török

TORI VALLAVALITSUS

Kaire Illus
Ave Lääne
Kärt Linder
Helle-Triin Hansumäe
Sigrit Kasemets
Toomas Parm
Kati Saagim
Veronika Pikkur

ZAJEDNICE OPŠTINA ROMAGNA FAENTINA

Nadia Carboni
Mariachiara Di Tella
Simona Parisini
Elisabetta Di Martino

ZAJEDNICA OPŠTINA VISEU DAO LAFOES

Ricardo Riquito
José Carlos Almeida
André Costa
Amadeu Vieir

Opština Berane želi da izrazi zahvalnost svima koji su doprinijeli ovom integrisanom akcionom planu, bilo kroz kontinuirano angažovanje, povremeno učešće ili kao kolege, privatni i javni partneri i građani.

Posebna zahvalnost upućuje se Rolandu Krebsu, vodećem stručnjaku ECONNECTING-a, za njegovo vođstvo tokom celog projekta.

Takođe, toplo se zahvaljujemo URBACT timu za alate i događaje osmišljene da nas prate na ovom putovanju.

